

Quickscan flora en fauna

PAS maatregelen Dal van de Mosbeek

Concept

Eelerwoude

kleurt het landelijk gebied

Quickscan flora en fauna

PAS maatregelen Dal van de Mosbeek

Concept

Opdrachtgever

LTO Noord
t.a.v. de heer M. Egging
Zwartewaterallee 14
8031 DX ZWOLLE

Opdrachtnemer

Eelerwoude
Postbus 53
7470 AB Goor
T (0547) 26 35 15
F (0547) 26 33 15
E info@eelerwoude.nl
I www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P8101
Datum: 25-4-2017
Projectleider: Jac Hakkens
Opgesteld: Vincent de Lenne
Gecontroleerd: Jac Hakkens

Onderzoek van Eelerwoude voldoet aan de eisen die het Ministerie van Economische Zaken stelt. Eelerwoude is lid van het Netwerk Groene Bureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte. Het Netwerk heeft een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbende een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

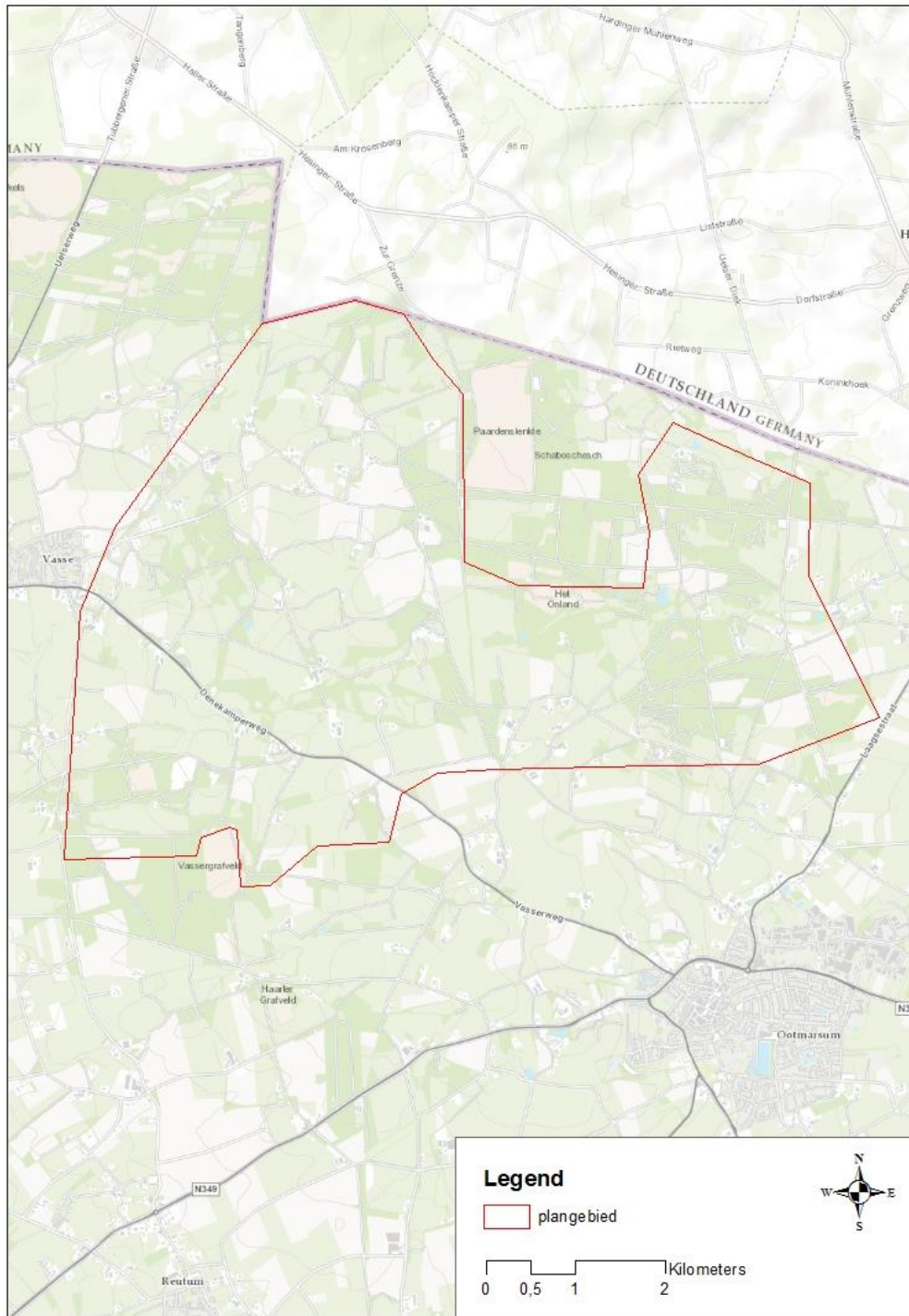
Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de geldende wet- en regelgeving ten aanzien van flora en fauna. Desondanks zal nooit een 100% volledig beeld van de aanwezige flora en fauna gegeven kunnen worden. Natuur is dynamisch, situaties kunnen veranderen.

De opmaak van dit rapport gaat uit van dubbelzijdig afdrucken

INHOUD

1	INLEIDING	6
1.1	Aanleiding	6
2	HUIDIGE SITUATIE EN ONTWIKKELING	7
2.1	Huidige situatie	7
2.2	Voorgenomen ontwikkeling.....	8
3	NATUURWETGEVING EN BELEID	10
3.1	Bescherming van soorten	10
3.2	Bescherming van Natura 2000-gebieden	12
3.3	Natuurnetwerk Nederland/ Ecologische hoofdstructuur	12
3.4	Bescherming houtopstanden	13
4	METHODE	15
4.1	Bureauonderzoek.....	15
4.2	Terreinbezoek	16
5	BESCHERMDE SOORTEN	17
5.1	Planten.....	17
5.2	Zoogdieren.....	18
5.2.1	Vleermuizen	18
5.2.2	Overige zoogdieren	20
5.3	Vogels	21
5.4	Amfibieën en reptielen	22
5.5	Vissen	23
5.6	Beschermde soorten ongewervelden	24
6	NATURA 2000-GEBIED SPRINGENDAL & DAL VAN DE MOSBEEK	26
6.1	Basisgegevens.....	26
6.2	Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek	26
6.3	Instandhoudingsdoelstellingen	27
6.4	Effectenbeoordeling	28
6.4.1	Habitattypen	28
6.4.1	Effecten habitattypen	34
6.4.2	Habitatrichtlijnsoorten	36
6.4.3	Effecten habitatsoorten	39
6.5	Externe werking	39
6.6	Conclusie	40
7	EHS-TOETSING	41
7.1	Inleiding.....	41
7.2	Natuurdoelen en-kwaliteit	42

7.2.1	Wezenlijke waarden en kenmerken	42
7.3	Beschrijving en toetsing wezenlijke waarden en kenmerken	43
7.3.1	Areaal	43
7.3.2	Kwaliteit	43
7.3.3	Versnippering	43
7.3.4	Verstoring	44
CONCLUSIE EN ADVIES.....		45
8.1	Conclusie Wnb soorten.....	45
8.2	Conclusie Wnb gebieden.....	46
8.3	Conclusie EHS.....	47
8.4	Zorgplicht en zorgvuldig handelen.....	47
8.5	Geldigheid onderzoek.....	47
BIJLAGE 1 INRICHTINGSKAART.....		50
BIJLAGE 2 HABITATTYPEN.....		52
Literatuurlijst		53

Afbeelding 1. Ligging en begrenzing plangebied

1

INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek is onderhevig aan verdroging, verzuring en eutrofiëring. In 2015 is in opdracht van Provincie Overijssel voor het gebied een gebiedsanalyse opgesteld in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Het doel hiervan was om te bepalen welke herstelmaatregelen nodig zijn om de natuurdoelen in het gebied te realiseren.

In verband met deze herstelmaatregelen is een toetsing van de plannen aan de natuurwetgeving en het natuurbeleid noodzakelijk. Met deze toetsing moet duidelijk worden hoe de ontwikkeling gerealiseerd kan worden binnen de kaders van de natuurbescherming.

De eerste stap in deze toetsing is het uitvoeren van een verkennend onderzoek. Daarbij wordt op basis van bureauonderzoek en een veldbezoek aan de hand van aanwezige terreintypen, toevallige waarnemingen en bekende verspreidingsgegevens van soorten ingeschat welke beschermde planten- en diersoorten aanwezig (kunnen) zijn. Op basis daarvan worden uitspraken gedaan over de (mogelijke) effecten van de voorgenomen plannen en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen.

2

HUIDIGE SITUATIE EN ONTWIKKELING

2.1 Huidige situatie

Het Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek heeft een oppervlakte van circa 1.338 ha waarvan ongeveer in de helft van het gebied PAS-maatregelen genomen worden. Het gebied ligt op de stuwwal van Ootmarsum en deels in de Slenk van Reutum (noordoost Twente). Het gebied heeft een grillige en relatief lange grens. Het grootste deel van het gebied ligt in de gemeente Tubbergen en een klein deel ligt in de gemeente Dinkelland. De noordgrens van het gebied wordt gevormd door de rijksgrens met Duitsland.

Het plangebied omvat het oostelijk deel van het Natura 2000-gebied (zie afbeelding 1). Dit gebied ligt ruwweg tussen de lijn Ootmarsum-Vasse tot aan de Duitse grens. In de laatste ijstijd werden op deze stuwwal dekzanden afgezet. Het reliëf en de verschillende afzettingen zorgen voor een variatie in goed en slecht doorlatende gronden. Als het inzijsende grondwater op een slecht doorlatende laag stuit, stroomt het zijwaarts af en treedt dan uit als een bron. Een groot deel van de bronnen ligt relatief hoog in de flank van de stuwwal, als gevolg van de door opstuwning scheef gelegen kleilagen. Deze bronnen vormen de basis voor de levensaderen van dit gebied: de Hazelbekke, Mosbeek en Springendalse Beek. Deze beken ontspringen aan de kop van de erosiedalen, waarbij de bronnen op minder dan twee kilometer van elkaar liggen. Daarnaast ontspringen op de stuwwal verschillende kleinere beken. In de dalen komen beekerdgronden voor met relatief ondiepe grondwaterstanden. Op de voormalige heidegronden van de stuwwal hebben zich podzolgronden ontwikkeld en zijn enkele es-complexen aanwezig met bruine en zwarte enkeerdgronden.

Langs de Hazelbekke, Mosbeek en Springendalse beek staan bronbossen met een ondergroei van Bittere veldkers, Verspreidbladig goudveil, Paarbladig goudveil en verschillende zeggensorten. Langs de Hazelbekke kunnen daar Alpenheksenkruid en Schedegeelster aan worden toegevoegd. Plantensociologisch betreft dit het Goudveil-Essenbos en het Elzenzegge-Elzenbroekbos. Waar de bronnen niet zijn beschadwd, komen kenmerkende soorten van weidebronnen voor zoals Groot bronkruid, Klimopwaterranonkel en Beekstaartjesmos.

De beekbegeleidende graslanden bestaan uit orchideeënrijke Veldrushooilanden en kleine zeggengemeenschappen. In de Springendalse beek zelf komt de Beekprik voor. Deze gebruikt de zonbelichte grindbanken in het bovenstroomse deel van de beek om te paren en eieren af te zetten. In de Mosbeek is de Kleine modderkruiper aangetroffen. De molens van Frans en Bels langs de Mosbeek zijn al vele jaren een bekende broedplaats voor de

Grote gele kwikstaart. In de grootste bronvijver op het Springendal komt Drijvende waterweegbree voor, in een begroeiing waarin Gewoon bronmos domineert. Het brongebied van de Mosbeek neemt een unieke plaats in binnen het Natura 2000-netwerk. Hier bevindt zich een stroomhoogveentje met op een kleine oppervlakte een grote variatie aan vegetatietypen. De continue toevoer van basenhoudend water voedt een vegetatie met kenmerken van het *Campylio-Caricetum dioicae*. Het betreft misschien wel het mooiste voorbeeld van Alkalisch laagveen in ons land. Kenmerkende soorten zijn onder meer Vetblad (*Pinguicula vulgaris*), Vlozegge (*Carex pulicaris*), Armbloemige waterbies (*Eleocharis quinqueflora*), Veenorchis (*Hammarbya paludosa*) en Parnassia (*Parnassia palustris*).

Hoger in de gradiënt bevindt zich een heischrale vegetatie met onder andere Klokjesgentiaan en Blauwe knoop en een soortenrijk natte heide met onder meer Beenbreek. Naast het brongebied van de Mosbeek bevindt zich in de Reuterij nog een tweede groeiplaats van Vetblad en Parnassia. In een bronweide langs de Hazelbekke komen Waterdriblad, Ronde zegge, Kleine valeriaan, Brede orchis en Moerasvaren voor. Grotere gebieden met vochtige heide liggen op de Manderheide, het Vassergrafveld en in het noordelijke deel van Paardenslenkte. Op een voormalige maïsakker (de Strengen) verschenen verschillende soorten van natte en droge heide, waaronder Grote wolfsklauw Stekelbrem, Kruipbrem, Moeraswolfsklauw en Kleine zonnedauw. Ook ontwikkelt zich hier een nieuw Jeneverbesstruweel met zo'n 200 juveniele exemplaren van de Jeneverbes. Oudere Jeneverbesstruwelen vinden we op de Braamberg en Tutenberg, de Vasserheide, het Ootmarsumer veld, de Manderheide en in het Springendal.

Droge heiden met overgangen naar soortenrijke heischrale graslanden komen voor op de Vasserheide, de Manderheide, de Manderstreu en de Paardenslenkte. In Twente vormen deze droge gebiedsdelen het bolwerk van de Zandhagedis en de Hazelworm. De Cirkels van Jannink ontwikkelen zich naar heischraal grasland en droge heide. In de westelijke uitloper van het Natura 2000-gebied leeft in het kleinschalige houtwallenlandschap van de Mandermaten de enige Twentse populatie van het Vliegend hert. De oude houtwallen vormen het leefgebied voor deze soort. De larven ontwikkelen zich in en om de oude stobben van de Zomereik (*Quercus robur*), terwijl de adulten zich laven aan sapplekken op eiken. Helaas vallen in de zomermaanden met enige regelmaat verkeersslachtoffers onder de grote kevers, omdat dit deelgebied doorsneden wordt met wegen. De Kamsalamander is bekend van enkele poelen in de Manderstreu.

De (voor een deel oude) bossen in het Natura 2000-gebied zijn bijzonder rijk aan spechten, waarbij vooral het talrijke optreden van de Kleine bonte specht opvalt. Andere karakteristieke soorten zijn Wespendif, Havik, Fluiters en Appelvink.

2.2 Voorgenomen ontwikkeling

In het kader van de PAS worden voor Dal van de Mosbeek natuurherstelmaatregelen uitgevoerd. Diverse ingrepen en processen zorgen momenteel voor verdroging, verzuring en eutrofiëring van de huidige standplaatsen van kwelafhankelijke habitattypen. Ingrepen met grote invloed bestaan uit veranderingen in de waterhuishouding en sterke bemesting in de intrekgebieden van kwelafhankelijke habitattypen. Deze ingrepen hebben gezorgd

voor achteruitgang van habitattypen en bedreigen ook het behoud van oppervlakte en de kwaliteit.

Daarnaast is de hoge atmosferische depositie voor veel habitattypen een knelpunt. Herstel van de waterhuishouding van Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek is de kern van de PAS-maatregelen voor grondwaterafhankelijke habitattypen. Als de waterhuishouding op orde is, zijn de aanwezige habitattypen beter bestand tegen de negatieve effecten van de stikstofdepositie. Aangezien de actuele depositie en voor de meeste habitattypen ook de toekomstige N-depositie hoger is dan de kritische depositiewaarde (KDW), is aanvullend beheer noodzakelijk. Voor het niet grondwatergevoede habitatype H4030 Droge heide en H5130 Jeneverbesstruwelen zijn beheer- en inrichtingsmaatregelen nodig om de effecten van stikstofdepositie te verlichten. Deze blijven nodig omdat de KDW ook in 2030 nog zal worden overschreden. Voor H9120 Beuken-eikenbossen met Hulst zijn maatregelen voorhanden, die de verzurende werking van stikstofdepositie beperken.

Samengevat worden de volgende maatregelen genomen, gericht op hydrologische herstel en maatregelen om vermisting tegen te gaan.

- Revitaliseren van bronnen.
- Vrijstellen bronvijver van opslag en opschonen.
- Verwijderen klinkerbedding en dempen beek met leemhoudend zand.
- Herinrichten Elsbeek.
- Dempen van sloten.
- Verondiepen van sloten.
- Verondiepen van beken.
- Verwijderen van bagger uit retentiebekken.
- Verwijderen van drainage.
- Dunnen van bosranden t.b.v. mantel/zoom overgang.

In bijlage 1 is de inrichtingskaart opgenomen. Op deze kaart is te zien waar welke maatregelen genomen worden.

3

NATUURWETGEVING EN BELEID

Vanaf 1 januari 2017 bestaat de Nederlandse natuurwetgeving uit de Wet natuurbescherming. Deze wet vervangt de drie wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en Faunawet. De bevoegdheid is geheel bij de betreffende provincie, waarin de activiteit zich plaatsvindt komen te liggen.

De Wet natuurbescherming bestaat uit 3 onderdelen: de bescherming van Natura 2000-gebieden, de bescherming van soorten en de bescherming van bosopstanden. Naast de natuurwetgeving bestaat het natuurbeleid, waarbij de kern wordt gevormd door het Natuur Netwerk Nederland, afgekort de NNN. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de wetgeving en het natuurbeleid.

3.1 Bescherming van soorten

De bescherming van soorten is verdeeld in drie categorieën: soorten van de Vogelrichtlijn, soorten van de Habitatrichtlijn en overige soorten.

Wettelijk zijn enkele uitzonderingen opgesteld, waarvoor geen ontheffing nodig is:

- Handelingen volgens instandhoudingsmaatregelen of passende maatregel door provincie;
- Handelingen volgens een beheerplan of ander plan of programma of een programma per AMvB;
- Mits dat beheerplan, plan of programma voldoet aan de ontheffingsgronden; en het betreffende bestuursorgaan tevens bevoegd is om vrijstelling of ontheffing te verlenen of daarmee instemt;
- Ter voorkoming van schade (hele land of per provincie);
- Ter voorkoming van overlast (hele land of per provincie);
- Ter beperking van de populatie;
- Ter bestrijding van invasieve soorten;
- Voor de jacht, zoals wilde eend houtduif, haas en konijn.

Voor alle soorten geldt de zorgplicht. De beschermde status van de overige soorten verschilt per provincie. Provincies hebben de bevoegdheid om bij provinciale verordening vrijstelling te verlenen voor nationaal beschermde soorten. Er is dan geen ontheffing nodig voor werkzaamheden.

Soorten van de Vogelrichtlijn

Hieronder vallen alle van nature in Nederland in het wild levende vogels als bedoeld in artikel 1 Vogelrichtlijn.

Handelingen die de wet verbiedt zijn:

- opzettelijk doden of vangen;
- opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen e.d.;
- eieren onder zich te hebben;
- opzettelijk te storen, tenzij dit geen wezenlijke invloed heeft;
- vogels dood of levend, of herkenbare delen daarvan te verkopen, vervoeren of aanwezig te hebben voor verkoop.

Uitgezonderd zijn de soorten die door de AMvB zijn aangewezen. Hieronder vallen onder andere de Canadese gans en de Houtduif. Onder bepaalde voorwaarden mogen deze handelingen wel uitgevoerd worden. U heeft dan een ontheffing of vrijstelling nodig. Er zijn vrijstellingen opgesteld via de provinciale verordening of ministeriële regeling. Een ontheffing kan bij de provincie worden aangevraagd. Een ontheffing kan verkregen worden als er geen andere bevredigende oplossing is en als het nodig is in verband met de volksgezondheid, openbare veiligheid, luchtverkeer, schade aan gewassen en dergelijk, bescherming van flora en fauna, onderzoek of onderwijs, herinvoering van soorten, vangen van bepaalde kleine hoeveelheden en geen verslechtering van de staat van instandhouding.

Soorten van de Habitatrichtlijn

Soorten die staan in het Verdrag van Bern en Bijlage I van het Verdrag van Bonn. De soorten staan in bijlage 1. Handelingen die de wet verbiedt zijn:

- opzettelijk te doden of te vangen;
- opzettelijk te verstoren;
- opzettelijk eieren te vernielen of te rapen;
- voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen;
- opzettelijk te plukken of te verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen;
- anders dan voor verkoop, onder zich te hebben of te uitvoeren.

Er zijn vrijstellingen opgesteld via de provinciale verordening of ministeriële regeling. Een ontheffing kan bij de provincie worden aangevraagd. Een ontheffing kan verkregen worden ter bescherming van flora- en fauna, voorkoming "ernstige schade" aan gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendommen, in belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of andere dwingende reden van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van wezenlijk gunstige effecten voor het milieu. Daarnaast zijn de wettelijke uitzonderingen van toepassing.

Overige soorten

Dit zijn de soorten die genoemd worden in de bijlage van Wet natuurbescherming. Voor de lijst van de overige beschermde soorten zie bijlage 1. Onder dit beschermingsregime is het verboden om:

- Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of vernielen;
- Vaatplanten opzettelijk te plukken, verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen.

Voor deze soorten gelden dezelfde vrijstellingsgronden als bij de soorten van de Habitatrictlijn en zijn er een groot aantal overige uitzonderingsgronden. Voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden en het algemeen belang is er een vrijstelling.

Zorgplicht

De bescherming van soorten gaat uit van de intrinsieke waarde van alle dieren en planten. De mens moet daar zorgvuldig mee omgaan. Daarom is de zorgplicht in artikel 1.11 van de wet opgenomen. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten en hun leefomgeving en voor Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat iedereen naar redelijkheid nadelige effecten:

- moet voorkomen;
- moet beperken;
- ongedaan moet maken.

3.2 Bescherming van Natura 2000-gebieden

In Nederland zijn verscheidene natuurgebieden die een beschermde status hebben als Natura 2000-gebied. Tot 1 januari 2017 kenden we ook nog de Beschermde natuurmonumenten. Deze zijn met de komst van de nieuwe Wet natuurbescherming hun beschermde status kwijtgeraakt.

Natura 2000-gebieden

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrictlijn (92/43/EEG). Voor alle gebieden gelden instandhoudingsdoelstellingen. De kern van de bescherming is dat deze instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mogen worden gebracht.

Gevolgen plangebied

Het plangebied maakt onderdeel uit van het Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek. In hoofdstuk 6 zal hier verder op ingegaan worden.

3.3 Natuurnetwerk Nederland/ Ecologische hoofdstructuur

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. In de wet heet dit de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Het Natuurnetwerk is de kern van het Nederlandse natuurbeleid. De provincies zijn verantwoordelijk voor de begrenzing en de ontwikkeling van dit natuurnetwerk. In of in de directe nabijheid van de NNN/EHS geldt het 'nee, tenzij'-principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten.

Wanneer bij een ontwikkeling mogelijke effecten op de NNN/EHS denkbaar zijn, is het raadzaam (en in sommige gevallen noodzakelijk) om een NNN/EHS-toetsing uit te voeren.

Gevolgen plangebied

Het plangebied en het omliggende gebied maken onderdeel uit van de NNN/EHS. In hoofdstuk 7 zal hier verder op ingegaan worden.

3.4 Bescherming houtopstanden

De bescherming van houtopstanden kent twee belangrijke instrumenten: meldingsplicht en herplantplicht. Een kapmelding is verplicht bij de kap van bomen buiten de bebouwde kom (ihkv Boswet) indien kap plaatsvindt in een houtopstand van 10 are of meer of een bomenrij van 20 bomen. Er geldt een 1 op 1 herplantplicht. Provincies bepalen welke gegevens bij een melding moeten worden aangeleverd. Voor het vellen van een houtopstand in verband met realisatie van een Natura 2000-doel is er geen herplantplicht.

Bescherming van houtopstanden

Het omhakken of rooien van bossen is niet zomaar toegestaan in de wet natuurbescherming.

Onder bos wordt verstaan:

- bossen die buiten de 'bebouwde kom Boswet' liggen;
- alle beplantingen van bomen die groter zijn dan 10 are (1.000 m²);
- bomen in een rijbeplanting, als de rij uit meer dan 20 bomen bestaat.

Indien een bos wordt gekapt, dient een melding te worden gedaan bij de betreffende provincie. Dit geldt ook voor het bij rooien en het verrichten van handelingen die de dood of ernstige beschadiging van bomen tot gevolg hebben. Hieronder valt ook beschadiging door vee.

De gemeente stelt de grenzen van de 'bebouwde kom Boswet' bij besluit vast. Deze grenzen kunnen afwijken van de 'bebouwde kom Verkeerswet'. Het besluit wordt door de provincie goedgekeurd. De grenzen zijn bij de gemeente na te vragen.

U hoeft de voorgenomen kap van een houtopstand niet te melden als het gaat om:

- a. houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom;
- b. houtopstanden op erven of in tuinen;
- c. fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- d. naaldbomen, kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, indien niet ouder dan twintig jaar;
- e. kweekgoed;
- f. uit populieren of wilgen bestaande;
  1. wegbeplantingen;
  2. beplantingen langs waterwegen, en
  3. eenrijige beplantingen langs landbouwgronden;
- g. het dunnen van een houtopstand;
- h. uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij:
  1. ten minste eens per tien jaar worden geoogst;

2. bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid, zijnde een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter, en
  3. zijn aangelegd na 1 januari 2013.
- i. het vellen van houtopstanden ter uitvoering van een instandhoudingsmaatregel of een passende maatregel;
  - j. het vellen van houtopstanden voor de aanleg en het onderhoud van brandgangen op natuurterreinen;
  - k. het vellen van houtopstanden en herbeplanten op een wijze die is beschreven in een goedgekeurde gedragscode;

De provincie kan u een kapverbod opleggen. Mag er wel worden gekapt, dan moet u meestal ook nieuwe bomen aanplanten. De provincie kan u hiervan ontheffing of vrijstelling verlenen. Dit hangt ervan af of er hiervoor een provinciale verordening is opgesteld. Misschien heeft u ook een omgevingsvergunning nodig. Het aanvragen van deze vergunning en het indienen van een kapmelding moet u apart van elkaar doen.

Voorwaarden

Als u bossen mag kappen, dan moet u meestal dezelfde grond herbeplanten. Dit doet u:

- op een bosbouwkundige manier;
- binnen 3 jaar na het kappen van het bos;
- volgens de regels van de provinciale verordening (als de provincie die hiervoor heeft opgesteld).

De provincie kan een verordening hebben opgesteld voor:

- de gegevens die u bij de melding verstrekt;
- de termijn waarbinnen de melding wordt gedaan;
- de wijze waarop de melding wordt gedaan;
- de situatie waarin u een bos niet mag kappen;
- de voorwaarden voor een herplantplicht, de vrijstelling en ontheffing daarvan.

Gevolgen plangebied

Er worden nauwelijks bomen gekapt. Een nadere toetsing houtopstanden wordt derhalve niet noodzakelijk geacht.

4

METHODE

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van bestaande inventarisatiegegevens en een verkennend veldbezoek.

4.1 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie.

Uit landelijke verspreidingsinformatie uit atlassen moet blijken of nabij de locaties in het verleden strikt beschermde soorten zijn aangetroffen. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn daarbij veelal niet bekend. Deze gegevens hebben vaak betrekking op atlasblokken (5x5 kilometer). De soortgegevens hebben daarom veelal betrekking op de regio en niet specifiek op het plangebied.

Tevens is gebruik gemaakt van de verspreidingsgegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). De NDFF geeft informatie over waarnemingen van beschermde en zeldzame planten en dieren. Het is de meest complete natuurdatabank van Nederland door een bundeling van meer dan 100 verschillende databanken. De databank bevat uitsluitend gevalideerde gegevens, gevalideerd door de (voormalige) Gegevensautoriteit Natuur (GAN). De NDFF is gevuld met gegevens uit databanken van verschillende organisaties die deze gegevens op professionele wijze verzamelen (zoals SOVON Vogelonderzoek Nederland, de Zoogdierverseniging en De Vlinderstichting). Ook de gegevens van verschillende gemeenten, waterschappen, provincies en terreinbeherende organisaties zijn toegevoegd. De databank wordt dagelijks aangevuld met recente waarnemingen die via de invoerportalen binnenkomen. Op dit moment bevat de NDFF ongeveer 100 miljoen waarnemingen.

4.2 Terreinbezoek

Naar aanleiding van de beschikbare informatie is op maandag 10 april een lang dagbezoek uitgevoerd door Vincent de Lenne, ecologisch adviseur bij Eelerwoude. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopen onderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten ook genoteerd.

Kader – ecologisch deskundige

Bron: RVO / Ministerie van Economische Zaken

Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of*
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of*
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of*
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of*
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of – bescherming.*

5

BESCHERMDE SOORTEN

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldonderzoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit literatuur en andere informatiebronnen. Tevens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.1 Planten

Voorkomen en functie

Binnen het plangebied komen hoge floristische waarden voor. Met name langs aan aantal te verondiepen beken zijn goed ontwikkelde bronbossen aanwezig met ondergroei van bittere veldkers, verspreidbladig goudveil, paarbladig goudveil, groot bronkruid, klimopwaterrononkel, slanke sleutelbloem, gewone dotterbloem en verschillende zeggensoorten. Langs de Hazelbekke zijn ook groeiplaatsen van alpenheksenkruid en schedegeelster aanwezig. Buiten de werkzaamheden rondom deze beken vinden de overige werkzaamheden grotendeels plaats in voedselrijkere agrarische percelen (opheffen/verondiepen sloten en opheffen drainage) met rijkere omstandigheden zonder geschikte groeiplaatsomstandigheden voor kritischere florasoorten. Binnen de nieuwe natuurwet is slechts een beperkt aantal florasoorten beschermd (alleen zeer zeldzame soorten met zeer specifieke groeiplaatsen in Nederland). Beschermden soorten die binnen het Dal van de Mosbeek voorkomen zijn dreps, wilde ridderspoor, glad biggenkruid, korensla en drijvende waterweegbree.

Drijvende waterweegbree is bekend in de grootste bronvijver ter hoogte van de Blauweweg, tijdens het veldbezoek is deze niet aangetroffen, mogelijk komt deze soort hier ook niet meer voor. Naast deze groeiplaats zijn geen andere groeiplaatsen bekend en zijn tijdens het veldbezoek ook geen andere groeiplaatsen aangetroffen. De soort heeft een grote voorkeur voor pioniermilieus onder water en op droogvallende venranden. In de schrale graslandjes rond deze bronvijver zijn tevens waarnemingen van glad biggenkruid en korensla bekend. Rondom deze groeiplaatsen en de bronvijver worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

Wilde ridderspoor is bekend van een houtwal nabij de Paardenslenkte. Dreps komt voor aan de rand van een kleinschalig akkertje in het noordoosten van het plangebied. Voor beide groeiplaatsen geldt dat hier geen werkzaamheden plaatsvinden.

Effecten en ontheffing

Gezien de bekende verspreidingsinformatie, de werkzaamheden en het veldbezoek wordt niet verwacht dat er met de voorgenomen werkzaamheden negatieve effecten op beschermde flora optreden. Deze soorten worden op basis van de bekende standplaatsen en het veldbezoek niet verwacht ter hoogte van de locaties waar werkzaamheden worden uitgevoerd. Wel zijn er enkele te verondiepen en te herstellen beken in bronbossen aanwezig met zeer goed ontwikkelde vegetaties. De belangrijkste groeiplaatsen kunnen echter gehandhaafd blijven door toepassing van mitigerende maatregelen als onderdeel van een ecologisch werkprotocol. Mitigerende maatregelen voor flora worden besproken in Hoofdstuk 6.

Conclusie: Met de voorgenomen werkzaamheden worden geen negatieve effecten op beschermde flora verwacht. Wel wordt voorgesteld om ten behoeve van de werkzaamheden in de bronbossen een ecologisch werkprotocol op te stellen om groeiplaatsen van kritische flora zoveel mogelijk te ontzien.

5.2 Zoogdieren

5.2.1 Vleermuizen

Voorkomen en functie

Op basis van diverse verspreidingsgegevens blijkt dat binnen het plangebied diverse vleermuissoorten zijn waargenomen. Het gaat om gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis (Eelerwoude, 2015). Op basis van biotoop en verspreidingsgebied zouden in een aantal bospercelen tevens kritischer soorten zoals Bechsteins, Brandt, vale en baardvleermuis kunnen voorkomen. Daarnaast is het waarschijnlijk dat watervleermuis en franjestaart voorkomen binnen het plangebied.

Verblijfplaats

Vleermuizen maken gedurende het jaar gebruik van een netwerk van vaste rust- en verblijfplaatsen. Deze verblijfplaatsen kunnen o.a. de volgende functies hebben:

- kraamverblijfplaats;
- zomerverblijfplaats;
- paar- en/of baltsverblijfplaats;
- winterverblijfplaats.

Kader - vleermuisverblijfplaatsen

Onder de vleermuizen zijn gebouwbewonende en/of boombewonende soorten aanwezig. Gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn hoofdzakelijk gebouwbewonend. Rosse vleermuis en watervleermuis zijn voornamelijk boombewonend en gewone grootoorvleermuis, franjestaart en ruige dwergvleermuis bewonen zowel bomen als gebouwen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Holten en spleten in bomen en ruimtes achter loszittend schors zijn voorbeelden van verblijfplaatsen in bomen.

Vanuit de verschillende functies van de verblijfplaats worden weer andere eisen gesteld aan bijvoorbeeld het klimaat, de toegankelijkheid en de expositie van het verblijf ten opzichte van de zon. Als kraamverblijfplaats

worden meestal gebouwen en/of bomen uitgekozen waarbinnen een constant klimaat heerst. Bij gebouwen zijn dit voornamelijk woningen met een spouwmuur of een geïsoleerd dak. Sommige vleermuizen hebben aan een opening van 1-2 cm voldoende om naar binnen te kruipen. Bij bomen gaat het meestal om dikke, oude bomen met een dikke restwand.

Een groot aantal gebouwen en oudere bomen in het plangebied zal gebruikt worden als verblijfplaats door vleermuizen. Op het erf t 'Lippert is onder andere een kraamverblijfplaats van gewone grootoervleermuis en een zomerverblijfplaats van gewone dwergvleermuis bekend (Eelerwoude 2015).

De voorgenomen werkzaamheden hebben echter geen negatief op verblijfplaatsen van vleermuizen. Er worden geen oudere bomen met holten gekapt of bebouwing gesloopt, met uitzondering van een aantal vervallen caravans/huisjes ter hoogte van t 'Lippert. Deze gebouwtjes zijn vanwege tocht en de slechte staat niet geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen.

Foerageergebied en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd indien bij het verdwijnen ook een verblijfplaats ongeschikt wordt. Bijvoorbeeld door het onderbreken van een vliegroute wordt een foerageergebied onbereikbaar, waardoor de vleermuizen onvoldoende voedsel kunnen vinden. Bij het verdwijnen van foerageergebieden of vliegroutes wordt derhalve onderzocht of er voldoende alternatieven zijn.

Kader – vleermuisvliegroutes

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kroondak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

Verschillende vleermuissoorten kunnen het plangebied gebruiken als foerageergebied. In het hele plangebied is zeer veel geschikt foerageergebied aanwezig op erven in de luwte van bosranden, groenstructuren etc. Het is aannemelijk dat de wandelpaden, singels, lanen, houtwallen en bosranden gebruikt worden als vliegroute tijdens het foerageren. Met de voorgenomen werkzaamheden wordt geen foerageergebied van vleermuizen aangetast, tevens blijven eventuele vliegroutes behouden.

Effecten en ontheffing

Alle vleermuissoorten zijn strikt beschermd onder de Wet natuurbescherming (Wnb). Het verjagen, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, alsmede het verstoren of vernielen van vaste verblijfplaatsen (inclusief de functionele leefomgeving) is verboden vanuit de Wnb. De functionaliteit van verblijfplaatsen van vleermuizen dient te allen tijde gegarandeerd te blijven.

Verblijfplaatsen

Met de voorgenomen ontwikkeling worden geen negatieve effecten op verblijfplaatsen verwacht. Geschikte bebouwing en bomen die als verblijfplaats kunnen dienen, blijven gehandhaafd.

Vliegroutes en foerageergebied

De ontwikkelingen hebben geen negatieve effecten op het foerageergebied van vleermuizen. De voorgenomen werkzaamheden hebben naar verwachting een positief effect op het leefgebied van vleermuizen door meer variatie en meer voedsel in de vorm van insecten. Eventuele vliegroutes blijven behouden, ook blijft het foerageergebied behouden. Negatieve effecten worden derhalve niet verwacht.

Conclusie: Nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing Wnb is voor vleermuizen niet noodzakelijk.

5.2.2 Overige zoogdieren

Voorkomen en functie

Het plangebied en de nabije omgeving maken onderdeel uit van het leefgebied van grondgebonden zoogdieren waaronder egel, konijn, haas, vos, ree, kleine marterachtigen, mol en algemene (spits-)muizensoorten. Voor deze soorten geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen in de provincie Overijssel. Tevens geldt dat de ontwikkelingen overwegend positief zijn voor de genoemde soorten.

In het plangebied is eveneens het voorkomen van eekhoorn, boomarter, damhert en steenarter bekend (*zoogdiervereniging.nl*). Daarnaast is een waarneming bekend van veldspitsmuis rondom Nutter ten zuiden van het plangebied (NDFF). Deze soort valt onder de nationaal beschermde soorten waarvoor geen vrijstelling in provincie Overijssel geldt.

Veldspitsmuis

Ten aanzien van de veldspitsmuis is nog maar weinig bekend. De soort is gebonden aan cultuurlandschap en volgens sommige kenners (Snaak, 2008) is de soort algemeen voorkomend in noordoost Twente, maar wordt de soort slechts sporadisch waargenomen. De soort wordt in diverse terreintypen aangetroffen (jonge aanplant, overhoekjes, tuinen, bomenrijen langs zandwegen, berm etc. (Snaak, 2008). Binnen het plangebied komt geschikt biotoop van de veldspitsmuis voor: agrarisch terrein in combinatie met een kruidenrijke ondergroei met open stukken. Voldoende openheid in vegetatie en enige dynamiek lijken belangrijke factoren te zijn in het habitat van de soort.

Effecten en ontheffing

Voor eekhoorn, boomarter en steenarter geldt dat met de voorgenomen werkzaamheden geen verblijfplaatsen verstoord of vernietigd worden. Eventuele takkenesten van eekhoorn in de bospercelen en oudere bomen met holten die een functie als verblijfplaats voor boomarter of steenarter kunnen hebben, blijven gehandhaafd. Tevens blijft het foerageergebied gehandhaafd. Ook op damhert worden geen negatieve effecten verwacht, het leefgebied blijft namelijk behouden.

Veldspitsmuis

Met de inrichtingsmaatregelen worden geen negatieve effecten op veldspitsmuis verwacht. Eventueel aanwezig leefgebied blijft behouden, wel dienen er enkele maatregelen genomen te worden om tijdelijke negatieve effecten op de soort te voorkomen. Met het nemen van aanvullende maatregelen worden negatieve effecten voorkomen en komt de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in het geding. Indien onderstaande maatregelen worden genomen is nader onderzoek of een ontheffing niet noodzakelijk.

- Bij de planning van de werkzaamheden (met het name het dempen en verondiepen van sloten in agrarische percelen) dient rekening gehouden te worden met de seizoenactiviteiten van de veldspitsmuis om verstoring in de meest kwetsbare perioden (voortplanting, winterrust) te voorkomen. De voortplantingsperiode van de veldspitsmuis loopt globaal van 15 maart tot 1 oktober. Het is niet bekend of de veldspitsmuis ook een echte winterrust houdt. In deze periode is de soort vooral kwetsbaar bij vorst en een sneeuwlaag. Afhankelijk van het seizoen en de weeromstandigheden kunnen deze perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden afgestemd met een deskundige op het gebied van de veldspitsmuis.
- Tijdens de graafwerkzaamheden dient er één kant opgewerkt te worden. In open water dient altijd naar een open einde gewerkt te worden.

Conclusie: Nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is voor grondgebonden zoogdieren niet noodzakelijk, mits rekening wordt gehouden met mitigerende maatregelen voor de veldspitsmuis.

5.3 Vogels

Alle vogels zijn als soort op een gelijke wijze beschermd in de Flora- en faunawet. Beleidsmatig heeft het Ministerie van Economische Zaken een onderverdeling gemaakt, gericht op de mate van verantwoording en afstemming van werkzaamheden versus het behoud van vaste rust- en verblijfplaatsen. Dit betreft:

- vogels met jaarrond beschermde nesten;
- overige broedvogels .

Bij zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden kunnen nesten van overige vogels soms ook jaarrond beschermd zijn. Dit is met name aan de orde bij grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen of zeer bijzondere locaties. In de regel is dit niet aan de orde en zijn de nesten van de vogels alleen beschermd als ze in gebruik zijn.

Voorkomen en functie

In het plangebied is een groot aantal broedvogels bekend (NDFF). Kritische of schaarse soorten die bekend zijn van het plangebied zijn appelvink, boomleeuwerik, boomvalk, fluitier, grauwe vliegenvanger, houtsnip, grote gele kwikstaart, ijsvogel, kleine en middelste bonte specht, matkop, ransuil, rode wouw, roodborsttapuit, zwarte specht en wespendif.

Vogels met jaarrond beschermde nesten

Van een aantal vogelsoorten zijn de nestlocaties het gehele jaar door beschermd. Ook de functionele leefomgeving is daarbij beschermd. Bij aantasting van de nestlocatie en/of de functionele leefomgeving is een ontheffing noodzakelijk. Op de erven zijn in het plangebied huismus, kerkuil en steenuil algemeen vertegenwoordigd (bron: Natuur- en vogelwerkgroep de Grutto). Naast deze erfsoorten is het voorkomen in het gebied van boomvalk, ransuil, buizerd, sperwer en wespandief bekend. Daarnaast is een broedpaar van de zeldzame rode wouw bekend op het Springendal (bron: Vogelwerkgroep Ootmarsum). Daarnaast is Grote gele kwikstaart bekend als broedvogel bij de watermolen van Bels en de Molen van Frans. Tijdens het veldbezoek is bij de molen van Frans een grote gele kwikstaart aangetroffen.

Effecten en ontheffing

Broedvogels

Alle vogelsoorten in Nederland zijn strikt beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die nesten beschadigen of verstoren. Verstoring kan in veel situaties worden voorkomen door verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort. Het genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

Vogels met jaarrond beschermde nesten

Het leefgebied van de aangetroffen soorten blijft behouden, ook blijven de nestlocaties behouden. Om verstoring van deze soorten te voorkomen, dient buiten het broedseizoen gewerkt te worden.

Conclusie: Bij de werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met de kwetsbare broedperiode van vogels. Werkzaamheden dienen buiten het broedseizoen te worden uitgevoerd.

5.4 Amfibieën en reptielen

Voorkomen en functie

Amfibieën

Met name in de vele poelen in het gebied komen algemene soorten als bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander voor. Daarnaast zijn kamsalamander en poelkikker bekend uit het gebied (beschermde soorten uit de habitatrichtlijn). In 2016 heeft Wageningen Universiteit een uitgebreid onderzoek naar kamsalamander uitgevoerd in het Springendal en het Dal van de Mosbeek. Kamsalamander komt voor in deelgebied Manderstreu en een poel op Holtsuze. In Manderstreu komen in 5 poelen kamsalamander voor met een geschatte populatie tussen de 90 en 190 dieren. De poel op Holtsuze herbergt 50 tot 100 volwassen kamsalamanders. Naast deze poelen is in het verleden ook kamsalamander vastgesteld in een poel bij de bronnen op het Springendal.

Poelkikker is bekend in de grote bronvijver op het Springendal, hier zijn enkele tientallen exemplaren vastgesteld.

Reptielen

Binnen het plangebied komen levendbarende hagedis, hazelworm en zandhagedis voor. Levendbarende hagedis en hazelworm komen verspreid voor door het gehele plangebied, waarbij waarnemingen zich concentreren rondom de drogere heidevelden. Zandhagedis komt voor op het heideveld bij de Paardenslenkte. Buiten het plangebied ter hoogte van de Cirkels van Jannink is tevens een grote populatie van deze soort aanwezig.

Effecten en ontheffing

Amfibieën

De voorgenomen werkzaamheden vinden plaats buiten het bekende verspreidingsgebied van beschermde amfibieën waarvan een goed beeld is. Er vinden geen werkzaamheden plaats ter hoogte van de bronvijver en de kamsalamanderpoel op het Springendal en het bolwerk van kamsalamander rond de Manderstreu. Gezien het voorkeursbiotoop van poelkikker en kamsalamander en de bekende verspreidingsgegevens, wordt niet verwacht dat deze soorten voorkomen in de delen waar de werkzaamheden plaatsvinden. Het retentiebekken en de op te schonen bronvijver staan in verbinding met de beken waardoor deze plekken minder geschikt zijn voor kritische amfibiesoorten.

Reptielen

Ter hoogte van het leefgebied van zandhagedis op de Paardenslenkte vinden geen werkzaamheden plaats. Hazelworm en levendbarende hagedis komen voornamelijk voor in de drogere gebiedsdelen en heidevelden verspreid door het plangebied. Dit valt buiten de gebieden waar werkzaamheden plaatsvinden. Alleen ter hoogte van het Lippert vinden werkzaamheden plaats ter hoogte van de voormalige camping in geschikt leefgebied voor hazelworm. Het leefgebied blijft echter geschikt. Wel dienen onderstaande mitigerende maatregelen genomen te worden om negatieve effecten op individuen te voorkomen.

- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de voortplantingsperiode van de hazelworm (april-augustus).
- Ter hoogte van de voormalige camping t' Lippert dient dood liggend hout en puin of stenen vóór de werkzaamheden handmatig verwijderd te worden, zodat er geen schuilmogelijkheden voor de hazelworm zijn. Hierdoor wordt voorkomen dat de soort aanwezig is tijdens de werkzaamheden.

Conclusie: Met de voorgenomen werkzaamheden worden geen negatieve effecten op amfibieën en reptielen verwacht, mits gewerkt wordt volgens bovenstaande maatregelen ten aanzien hazelworm.

5.5 Vissen

Voorkomen en functie

Een beschermde vissoort die voorkomt in het plangebied is beekprik. Overige beschermde soorten komen niet voor. Van de populatie beekprik binnen het plangebied is een goed beeld (*kansen voor de beekprik, Ravon 2016*). Beekprik komt alleen voor in de

Springendalse beek. De soort komt daar zowel boven- als benedenstroom voor. Optimale paaigronden zijn alleen bovenstrooms aanwezig (*Witteveen en Bos 2011*).

Effecten en ontheffing

Een klein gedeelte van de Springendalse beek ter hoogte van het retentiebekken zal verondiept worden door middel van zandsuppletie. Larven van beekprik leven 3 tot 6 jaar als larve in de modderige delen van de beek waarna ze in het vroege voorjaar veranderen tot volwassen beekprik. Zandsuppletie wordt toegepast in beektracés waar de terreinomstandigheden het niet toelaten om de verondieping met machines uit te voeren. Langs deze tracés wordt op strategische plekken periodiek zand in de beek gebracht. De beek zorgt, afhankelijk van het debiet, zelf voor de verspreiding van het zand.

Zandsuppletie heeft geen negatieve effecten voor de beekprik, mits dit niet op modderige delen plaatsvindt waar eventuele larven aanwezig zijn.

Conclusie: Nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is voor beschermde vissoorten niet noodzakelijk. Er dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van beekprik in de Springendalse beek. De suppletie dient hier onder ecologische begeleiding te worden uitgevoerd waarbij modderige delen van de beek worden ontzien in verband met de mogelijke aanwezigheid van larven van de beekprik.

5.6 Beschermde soorten ongewervelden

Voorkomen en functie

Beschermde ongewervelden (nationaal beschermde soorten) die voorkomen in het plangebied zijn vliegend hert, kleine ijsvogelvlinder en grote weerschijnvlinder. Het bolwerk van vliegend hert bevindt zich rondom Mander (Mandermaten, Manderstreu, Mander, Braamberg, Manderheide (*beheerplan vliegend hert Smit, 2016*)). Enkele waarnemingen in het plangebied zijn bekend uit het uiterste westen rondom Vasse (Molen Bels en Frans en dorp Vasse). Dit zijn exemplaren afkomstig van de populatie ter hoogte van Mander. Grote weerschijnvlinder en kleine ijsvogelvlinder komen verspreid voor in het gebied en zijn voornamelijk gebonden aan de nattere bronbossen met omliggende graslandjes.

Effecten en ontheffing

Vliegend hert is in sterke mate afhankelijk van ondergronds dood (eiken) hout, waarvan de larven eten. De volwassen kevers zijn vaak te vinden op oude volwassen (bloedende) eiken. In het plangebied komt de soort alleen in het uiterste oosten voor, rondom locaties waar geen werkzaamheden worden uitgevoerd. Tevens worden geen oude bomen gekapt of dood hout verwijderd. Negatieve effecten op vliegend hert worden dan ook niet verwacht.

Kleine ijsvogelvlinder is afhankelijk van de waardplant kamperfoelie, en grote weerschijnvlinder van boswilg en grauwe wilg. Van beide soorten is de verspreidingslocatie niet goed in beeld maar wel is duidelijk dat beide soorten slechts beperkt voorkomen in het plangebied. De voorgenomen hydrologische herstelmaatregelen hebben geen negatieve effecten op beide soorten. De werkzaamheden leiden niet tot een verlies aan biotoop of van waardplanten.

De voorgenomen werkzaamheden hebben geen negatieve effecten op vliegend hert, kleine ijsvogelvinder of grote weerschijnvinder.

Conclusie: Negatieve effecten voor beschermde ongewervelden worden niet verwacht. Nader onderzoek of een ontheffing is niet noodzakelijk.

6

NATURA 2000-GEBIED SPRINGENDAL & DAL VAN DE MOSBEEK

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. De Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Deze gebieden worden in Nederland op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 beschermd. Voor alle gebieden gelden instandhoudingsdoelstellingen. De kern van de bescherming is dat deze instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mogen worden gebracht. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek. Zie ook Hoofdstuk 2 voor een beschrijving van het Natura 2000-gebied.

6.1 Basisgegevens

Basisgegevens

Gebiedsnummer	45
Natura 2000 Landschap	Beekdalen
Status	Habitatrichtlijn
Site code	NL9801064 (HR)
Beheerder	Landschap Overijssel, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, particulieren
Provincie	Overijssel
Gemeente	Dinkelland, Tubbergen
Oppervlakte	1.338 ha

6.2 Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek

Het gebied Springendal en Dal van de Mosbeek ligt op de stuwwal van Ootmarsum in Noordoost-Twente. Het is belangrijk vanwege de aanwezigheid van kalkmoerassen, beekbegeleidende bossen en het voorkomen van Beekprik en Vliegend hert (*Lucanus cervus*). Vochtige en droge heiden, heischrale graslanden, Jeneverbesstruwelen, bronnen en beekdalgraslanden completeren het beeld.

6.3 Instandhoudingsdoelstellingen

Het Dal van de Mosbeek is aangewezen voor 10 habitattypen en 4 habitatsorten. Binnen het aanwijzingsbesluit van dit gebied zijn hiervoor instandhoudingsdoelen vastgelegd. Onderstaande figuren gaan hierop in.

Kernopgaven (2)				
Kernopgaven (1)				
Doelstelling kwaliteit				
Doelstelling oppervlakte				
Landelijke staat van instandhouding				
Habitattypen				
H4010A - Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	=	>	5.06,W
H4030 - Droge heiden	--	>	>	
H5130 - Jeneverbesstruwelen	-	>	>	
H6230 - *Heischrale graslanden	--	>	>	5.06,W
H6410 - Blauwgraslanden	--	>	>	5.06,W
H7140A - Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	--	>	>	5.03,W
H7150 - Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	=	=	
H7230 - Kalkmoerassen	--	>	>	5.03,W
H9120 - Beuken-eikenbossen met hulst	-	=	>	
H91E0C - *Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	-	>	>	5.07,W

Kernopgaven (3)				
Kernopgaven (2)				
Kernopgaven (1)				
Doelstelling populatie				
Doelstelling kwaliteit leefgebied				
Doelstelling omvang leefgebied				
Landelijke staat van instandhouding				
Habitatsorten				
H1083 - Vliegend hert	-	>	>	>
H1096 - Beekprik	--	>	>	>
H1166 - Kamsalamander	-	>	>	>
H1831 - Drijvende waterweegbree	-	=	=	=

Afbeelding 2: instandhoudingsdoelstellingen Dal van de Mosbeek

6.4 Effectenbeoordeling

Het plangebied valt binnen het Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek. Door middel van deze effectenbeoordeling wordt duidelijkheid verkregen over de effecten van de voorgenomen ontwikkeling op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied.

6.4.1 Habitattypen

Voorkomen

Binnen het Dal van de Mosbeek zijn 10 habitattypen aangewezen als kwalificerend:

- H4010A Vochtige heiden (hogere zandgronden);
- H4030 Droge heiden;
- H5130 Jeneverbesstruwelen;
- H6230 Heischrale graslanden;
- H6410 Blauwgraslanden;
- H7140A Overgangs- en trilvenen (trilvenen);
- H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen;
- H7230 Kalkmoerassen;
- H9120 Beuken-eikenbossen met hulst;
- H91E0C - Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen).

H4010A - Vochtige heiden (hogere zandgronden)

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

Het habitatype vochtige heiden, hogere zandgronden (subtype A) komt in het gebied op een bescheiden oppervlakte (ca. 2,1 ha) in goed en matig ontwikkelde vorm voor. Het betreft enkele relatief kleine locaties verspreid in het gebied (Paardenslenkte, Het Onland, Vassergrafveld en de Reuterij) (Tauw, 2009). Het habitatype komt grotendeels goed en deels matig ontwikkeld voor.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Door lokale herstelmaatregelen is sinds de jaren '80 de oppervlakte toegenomen. Ten opzichte van de situatie voor grootschalige ontginning en ontwatering zijn veel kenmerkende soorten in aantal achteruit gegaan of verdwenen door verkleining van het biotoop en door verdroging en vermesting. De recente trend van de kwaliteit is onduidelijk.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Vochtige heiden komen overwegend voor op door regenwater of basenarm lokaal grondwater gevoede plekken.

H4030 droge heiden

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

De grootste oppervlakte droge heide in het gebied komt voor in de Manderheide, op de Paardenslenkte en op het Vassergrafveld. Verder komt het habitatype voor op hogere delen in het Springendal voor in mozaïek met habitatype H5130 jeneverbesstruwelen en ook in Manderstreu. Het totale oppervlak beslaat ca. 94 ha. Een groot deel van de droge heide bestaat uit vegetatietypen die duiden op een matige tot goede kwaliteit. De heide is

echter arm aan typische planten- en diersoorten. Dit wordt geweten aan verzuring en vermessing (dus gevolg van depositie).

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Er zijn beperkte gegevens over trends beschikbaar. Door verzuring en vermessing is de heide vaak soortenarm. Door natuurontwikkeling zijn nieuwe voorkomens ontstaan. Daardoor is toch sprake van toename in areaal en kwaliteit.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Droge heide komt voor op droge zandgronden. Hier zijgt regenwater in naar de ondergrond, waardoor ze van nature basen- en voedselarm zijn. Voor zover buffering optreedt, hangt dat samen met verweerbare mineralen (lemige bodems) of instuiving. Door hun lage voedselrijkdom en geringe buffercapaciteit zijn deze bodems gevoelig voor eutrofiëring en verzuring ten gevolge van atmosferische depositie.

H5130 jeneverbesstruwelen

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

Het habitatype komt voor in het Onland, langs de Hooidijk, het Oud-Ootmarsumerveld, de Vasserheide en tussen de Cirkels. In het Springendal (Onland) komt een fraai ontwikkeld jeneverbestruweel voor. Sinds 1998 is er sprake van vestiging van jeneverbes op de voormalige maïsakker De Strengen-Springendal (Eysink et al., 2012). Het wordt met ca. 4,6 ha op de kaart aangegeven, ca. een derde deel daarvan bestaat uit Jeneverbesstruweel met wat betreft vegetatietype een goede kwaliteit. De kwaliteit kan achteruitgaan door opslag van bomen die voor beschaduwing zorgen. Dit treedt op in de Vasserheide (sterk) en in het voorkomen tussen de Cirkels. De jeneverbesstruwelen bestaan uit oude individuen, die binnen afzienbare tijd degenereren. In de strengen, op aanzienlijke afstand van het bestaande struweel, zijn na plaggen spontaan jeneverbessen opgeslagen. Onduidelijk is of deze verjonging leidt tot nieuwvorming of uitbreiding van oppervlakte van het habitatype. De recente trend in oppervlakte is onbekend.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Het areaal blijft gelijk of neemt lokaal toe na plaggen (Strengen, Onland); op beide plekken trad spontaan kieming van Jeneverbes op, wat duidt op een kwaliteitsverbetering.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Net als droge heide komen Jeneverbesstruwelen vooral voor op droge, zandige gronden. Opslag van Jeneverbes treedt meestal in een korte periode op, waarna geen verjonging meer optreedt. Er is dan sprake van een cohort aan struiken die ook in de zelfde periode degenereren.

H6230 *heischrale graslanden

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

In het bronnengebied van de Mosbeek komen natte heidevegetaties voor met veel soorten van heischraal grasland. Lokaal is er sprake van kwalificerend heischraal grasland. Het oppervlak heischrale graslanden bedraagt 2,4 ha. Wellicht kunnen in aangrenzende percelen heischrale graslanden worden ontwikkeld. De natuurontwikkeling gericht op heischraal grasland in de cirkels van Mander en in de Reuterij heeft lokaal geleid tot de

ontwikkeling van droge heischrale graslanden. Het type is niet aanwezig in Springendal, Paardenslenkte en Braamberg. Wel is er een Rompgemeenschap van Borstelgras (RG *Nardus stricta*) en van Hard Zwenkgras (RG *Festuca ovina*) met enkele kenmerkende soorten (*Nardus*, *Danthonia*) aanwezig, die zich naar habitatype H6230 heischrale graslanden kunnen ontwikkelen (Kiwa en EGG, 2007).

In het verleden is het habitatype door ontginning, bemesting en verdroging sterk in oppervlakte en kwaliteit achteruitgegaan. Resterende voorkomens hebben hierdoor een sterk geïsoleerde positie. Recente herstelmaatregelen hebben geleid tot nieuwvorming van matig ontwikkelde vormen met kleine oppervlakten (o.a. Dal van de Mosbeek). De meeste typische soorten van het habitatype ontbreken (bron: Werkdocument Beheerplan, Tauw, 2009).

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Volgens Provincie Overijssel (2008) is de kwaliteit van het heischraal grasland de afgelopen jaren sterk achteruit gegaan. Het is zeer gevoelig voor verzuring door atmosferische depositie en verdroging en voor vermesting door depositie (Tauw, 2009).

H6410 blauwgraslanden

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

Het habitatype komt met kleine oppervlakte (ca. 3 ha) versnipperd voor (habitatkaart provincie Overijssel, versie 2014). Het habitatype is in de oorsprong van de Mosbeek onderdeel van de gradiënt van H7230 kalkmoerassen naar H4010 vochtige heiden en bestaat hier uit Blauwgrasland met soorten als vlozegge, *parnassia* en kleine *valeriaan*. Een deel van het habitatype bestaat hier uit een vegetatietype dat duidt op een goede kwaliteit. Door lokale herstelmaatregelen is de oppervlakte recent iets toegenomen. Herstel van de kwaliteit blijft echter achter omdat de meeste kenmerkende soorten niet terugkeren.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

De provincie Overijssel (2008) stelt dat het areaal blauwgrasland de afgelopen jaren is toegenomen door natuurontwikkeling, echter de kwaliteit blijft achter bij de referentiesituatie door het ontbreken van kenmerkende soorten.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Blauwgraslanden zijn in het gebied gebonden aan kwel van min of meer baserijk grondwater. De Veldrusschraallanden die tot het habitatype gerekend worden komen voor bij lokale kwel van licht tot matig aangerijkt grondwater. Het habitatype is op een flink aantal plekken op de habitatypenkaart (Provincie Overijssel, 2014) aangegeven. Een beschrijving van individuele voorkomens is in het werkdocument Natura 2000-beheerplan (Tauw, 2009) niet voorhanden. Het gaat waarschijnlijk om de schrale vormen van het Veldrusschraalland (gebiedservaring M. Jalink. KWR).

H7140A overgangs- en trilvenen (trilvenen)

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

Het huidige oppervlakte is klein (ca 1,2 ha) en de huidige voorkomens hebben een sterk geïsoleerde ligging. Het habitatype komt voor als kwelgevoede vorm van de Associatie van Moerasstruisgras en Zompzegge en Holpijp-gemeenschappen in de middenloop/lage

middenloop van het Springendal. Na verondiepen van een zijbeekje is plaatselijk herstel opgetreden. Een ander voorkomen betreft het Dal van de Mosbeek. Veel kenmerkende en (bijna) alle typische plantensoorten ontbreken hier echter. Al hoewel de vegetatietypen duiden op een goede kwaliteit, is deze wegens het ontbreken van veel soorten verre van optimaal. Recente trends zijn onbekend.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Vooralsnog onbekend.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

In de beekdalen komen de trilvenen voor op veengronden die door kwel tot in de wortelzone gevoed worden. Een flinke kwelflux is nodig om de voor deze vegetatietypen benodigde permanent hoge grondwaterstanden en voldoende hoge basenrijkdom te handhaven. In de reliëfrijke stuwwalgebieden komen dergelijke kwelsituaties ook voor op plekken waar het grondwater over klei- of leemlagen naar maaiveld gedrongen wordt.

H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

Over het voorkomen van dit vegetatietype is weinig gedocumenteerd. Het komt in ieder geval voor in complexen met habitatype H4010A vochtige heiden, die veelal recent geplagd zijn. Momenteel is er een aanwezig oppervlak van 1.300 m² berekend.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Onbekend, kan gedurende de korte levensduur van het successiestadium waarin dit habitatype voorkomt, snel negatief worden met verdwijning binnen enkele jaren. Doordat het type echter snel en eenvoudig verkregen kan worden door plaggen van vochtige heiden, is de trend eenvoudig beïnvloedbaar.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Het habitatype wordt aangetroffen op plagplekken in mozaïek met vochtige heiden.

H7230 kalkmoerassen

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

Het habitatype komt met ca 0,5 ha voor vlak ten westen van de Paardenslenkte. De Associatie van Vetblad en Vlozegge is goed ontwikkeld. Er zijn soorten aanwezig als armbloemige waterbies, veenmosorchis, parnassia, vetblad (typische soort) en moeraswespenorchis. Sinds eind 20e eeuw is de kwaliteit van de vegetatie lokaal door beheer verbeterd (Tauw, 2009). Landschap Overijssel geeft in schriftelijke commentaar aan, dat lokaal ook achteruitgang optreedt. Twee mogelijke andere voorkomens (KiWa & EGG, 2007), in Hazelbekke en bij de Reuterij (vetblad), worden op de habitatypenkaart niet aangegeven en kwalificeren zodoende niet.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

De kwaliteit en de oppervlakte blijven achter bij de referentiesituatie. Landschap Overijssel en waarnemingen van F. Eysink (Bosgroep) melden ook achteruitgang. Het type gaat in de oude kern van de Mosbeek achteruit. Soorten van lokaal grondwater nemen toe (veldrus

en beenbreek) en karakteristieke soorten van basenrijk grondwater nemen af (veenmosorchis en armbloemige waterbies).

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Het kalkmoeras in de Mosbeek wordt gevoed door basenrijk grondwater, dat over een ondiep gelegen leemlaag afstroomt.

H9120 beuken-eikenbossen met hulst

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

Het habitatype beuken-eikenbossen met hulst komt volgens de habitatypenkaart (Provincie Overijssel, 2014) over een oppervlakte van ca. 22 ha voor, in en rond het Springendal en op de Braamberg/Tutenberg. Het overgrote deel bestaat uit goed ontwikkelde vormen (Ten Den en Bremer, 2008 geciteerd in Tauw, 2009). Kleinere oppervlakten zijn ook aanwezig ten noorden van de Vasserheide, Dal van de Brunninkhuizerbeek, Hazelbekke en het Dal van de Mosbeek. Door natuurlijke successie zal de hoeveelheid Hulst in deze bossen naar verwachting verder toenemen. Het overgrote deel heeft een vegetatie die duidt op een goede kwaliteit (A&W, 2011; Ten Den en Bremer, 2008 geciteerd in Tauw, 2009). Typische plantensoorten komen momenteel waarschijnlijk in een beperkt deel voor en zijn sinds de jaren '90 achteruitgegaan (A&W, 2011). Van de typische diersoorten is de hazelworm aangetroffen. De toestand van structuur & functiemarkers open plekken/ zomen/ mantels binnen of op de randen van voorkomens en aanwezigheid van dood hout zijn onbekend.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Een trend in areaal is niet beschikbaar. Volgens Ten Den en Bremer (2008, geciteerd in A&W, 2011) gaat de kwaliteit achteruit door vermesting en verzuring. Uit Ten Den en Bremer (2008) blijkt dat er op langere termijn (tussen 1900-1930 en 1975-2000) een toename is opgetreden van kenmerkende soorten, als gevolg van het ouder worden van de bossen. Om de actuele trend beter in beeld te brengen is in 2012 aanvullend onderzoek gedaan. De 7 proefvlakken in H9120, die in 1995 en 2000 al waren opgenomen, zijn in 2012 opnieuw opgenomen. Resultaten en conclusies van dit onderzoek zijn (Bremer, 2012):

- de bedekking van braam is fors afgenomen, waardoor verbraming geen trend meer lijkt;
- ruigtesoorten zijn afgenomen;
- dit wordt beide verklaard door een toename van de struiklaag, waardoor minder licht voor stikstof-minnende soorten beschikbaar is;
- er is in de bossen een kolonisatie gaande door Hulst en Klimop.

Op basis van de informatie uit Bremer (2012) blijkt dus dat er een afname optreedt van bramen en andere ruigtesoorten. Er is een geleidelijke toename van kenmerkende soorten gaande. De trend in kwaliteit van het habitatype H9120 beuken-eikenbossen met hulst is dus positief.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Onderstaande tabel toont de ecologische vereisten (Runhaar et al., 2009). Beuken-eikenbossen met Hulst komen voor op droge tot vochtige zand- en leemgronden. In het

gebied zijn die te vinden op de stuwwalplateaus en tegen de hellingen rond de beekdalen. Deze standplaatsen worden enkel door regenwater gevoed en zijn voor buffering van de zuurgraad afhankelijk van de bodem.

H91E0C vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

Actueel areaal en kwaliteit habitatype

Verspreid over het gebied komen verschillende vegetatietypen voor behorend tot subtype C: vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen). Samen beslaan ze ca. 21 ha. Goed en matig ontwikkelde vormen van het Elzenzegge-Elzenbroek en lokaal Elzenbronbos komen voor langs en in de omgeving van de Mosbeek (o.a. bij de Oerbekke en in de omgeving van de Molens Bels en Frans), in het Springendal en nabij het Vasser Grafveld. Goed ontwikkelde vormen komen ook voor langs de Hazelbekke. In het gebied van de Hazelbekke komen Elzenbroeken voor, zij aan zij met vaak goed ontwikkelde vormen van het Goudveil-Essenbos en Vogelkers-Essenbos.

Een groot deel van de Elzenbossen is verruigd met Grote brandnetel als gevolg van verdroging en eutrofiëring. De verhouding tussen goede en matige kwaliteit is niet duidelijk. De meeste typische plantensoorten komen in een klein deel van het oppervlak voor. Alleen Bittere veldkers en Paarbladig goudveil hebben een wijdere verspreiding binnen het habitatype. De laatste decennia treedt een sterke afname op van de oppervlakte en kwaliteit door verdroging, eutrofiëring en verzuring. Recent is plaatselijk herstel opgetreden als gevolg van lokale herstelmaatregelen. Zo is Paarbladig goudveil in het centrale deel, Verspreidbladig goudveil in de westzijde van het gebied en Groot bronkruid in beide sterk vooruitgegaan als gevolg van herstelmaatregelen in het Hazelbekke in het kader van het project 'Terug naar de Bron'. Ook heeft het verondiepen van het Mosbeek-traject bij Roordink tot een ongekende uitbreiding van Bittere veldkers, Gewone dotterbloem, Paarbladig en Verspreidbladig goudveil geleid (Eysink et al., 2012). De netto trend is echter nog steeds sterk negatief.

Trends in areaal en kwaliteit habitatype

Op veel plaatsen is de kwaliteit achteruit gegaan en vaak zodanig dat de resterende vegetatie niet meer kwalificeert en er sprake is van areaalverlies. Beide trends zijn dus negatief.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Elzenbroekbossen komen voor onderin de beekdalen waar de grondwaterstanden hoog zijn, permanent of langdurig kwel optreedt en vaak ook overstroming vanuit de beek. Verschillen in de mate van droogval en van overstroming zijn sterk bepalend voor de soortensamenstelling. Elzenbronbos komt voor op de meest kwelrijke plekken, vaak met bronbeekjes en open bronplekken. Deze plekken liggen niet alleen onderin het dal, maar kunnen ook hoger voorkomen, als grondwater uittreedt over een dagzomende kleilaag.

6.4.1 Effecten habitattypen

In Afbeelding 3 is de effectenindicator weergegeven, waarin de relevante effecten op de habitattypen en soorten worden genoemd.

Storingsfactor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Vochtige heiden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Droge heiden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Jeneverbesstruwelen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
*Heischrale graslanden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Blauwgraslanden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Overgangs- en trilvenen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Pioniervegetaties met snavelbiezen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kalkmoerassen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Beuken-eikenbossen met hulst	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
*Vochtige alluviale bossen																				
Beekprik	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Drijvende waterweegbree	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kamsalamander	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vliegend hert	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

■	zeer gevoelig
■	gevoelig
■	niet gevoelig
⊠	n.v.t.
...	onbekend

Afbeelding 3 effectenindicator

Oppervlakte verlies en versnippering

De te nemen maatregelen zijn voornamelijk gericht op het hydrologisch herstel, en zal niet leiden tot oppervlakteverlies van habitattypen. Rijplaten worden neergelegd, waardoor de vegetatie en de bodem zo goed mogelijk wordt beschermd tegen beschadiging. Dit is met name noodzakelijk in de nattere bronbossen waar beken verondiept worden. Deze rijplaten liggen er tijdelijk totdat de werkzaamheden zijn afgelopen. De rijplaten worden zoveel mogelijk over en langs de bestaande paden neergelegd en niet door een habitatype heen.

De habitattypes langs de beken kunnen worden ontzien door zoveel mogelijk haaks de beek te benaderen (dus niet langs de beek rijden).

Hydrologische effecten

De PAS maatregelen worden met name genomen om de hydrologische omstandigheden te verbeteren. Diverse ingrepen en processen zorgen voor verdroging, verzuring en eutrofiëring van de huidige voorkomens van kwelafhankelijke habitattypen. Ingrepen met grote invloed bestaan uit veranderingen in de waterhuishouding en sterke bemesting in de intrekgebieden van kwelafhankelijke habitattypen. Deze hebben gezorgd voor achteruitgang van habitattypen en bedreigen ook behoud van oppervlakte en de kwaliteit.

Een groot deel van de kritische habitattypen (met uitzondering van droge heide, heischrale graslanden, jeneverbestruiden en beuken-eikenbossen) zijn gebaat bij een voldoende hoge grondwaterstand. In de habitattypen die niet gevoelig zijn voor verdroging worden geen vernattingsmaatregelen toegepast. Momenteel zorgt ontwatering voor verdroging en minder uittreding van basenrijk kwelwater.

Het dempen van alle greppels en sloten met nutriëntenarme leem, het vereffen en/of verondiepen van sloten en beken zorgen en het opheffen van drainage zorgen voor een hogere grondwaterstand en voor meer uittreding van basenrijk lokaal water. Deze maatregelen hebben geen negatieve effecten op de habitattypen, maar worden juist genomen ten behoeve van deze habitattypen.

Verdroging leidt niet alleen tot te lage grondwaterstanden, maar ook tot eutrofiëring door toename van de mineralisatie (vooral in organisch stofrijke bodems) en tot verzuring doordat toevoer van basenrijk grondwater stopt. Zuur dat bij chemische processen in de bodem vrijkomt of afkomstig is van N-depositie wordt dan niet meer sterk gebufferd. Ook de verdroging zelf zorgt voor extra zuurvorming als gevolg van oxidatieprocessen (o.a. veen en sulfiden). De verdrogingseffecten zorgen voor achteruitgang van habitatype H91E0C vochtige alluviale bossen. Genoemde processen vormen een bedreiging voor behoud van de habitattypen H4010A vochtige heiden, H6230 heischrale graslanden, H6410 blauwgraslanden, H7230 kalkmoerassen, H7140A overgangs- en trilvenen (trilvenen) en H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen.

Ook voor de verbeterdoelstellingen van deze habitattypen vormen voortschrijdende verdroging, eutrofiëring en verzuring een belemmering. De te nemen maatregelen zorgen indirect dus ook voor minder eutrofiëring, en verzuring wat gunstig is voor de genoemde habitattypen.

Mechanische effecten en verontreiniging

Naast stikstof worden door de maatregelen geen andere verontreinigde stoffen in het systeem gebracht. Door de maatregelen is er geen sprake van verontreiniging van de habitattypen. Onder mechanische effecten vallen betreding en mechanische effecten door het rijden met machines over de habitattypen. De rijplaten worden (zoveel mogelijk) buiten de habitattypen gelegd. Daarnaast zal er met aangepast licht materieel gereden worden

om insporing te voorkomen. Hierdoor is er geen of zeer minimale mechanisch effect op de habitattypen, waardoor geen significante effecten te verwachten zijn.

Stikstofeffecten (verzuring en vermesting)

Sinds medio 2015 wordt binnen de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) geadviseerd om bij ontwikkelingen in of in de nabijheid van Natura 2000-gebieden (met stikstofgevoelige habitattypen) een toetsing uit te voeren van de hoogte van stikstof-emissies. In de PAS zijn alle Natura 2000-gebieden opgenomen waarbinnen ten minste één stikstofgevoelig habitatype voorkomt dat te maken heeft met overbelasting door stikstof. Dit is het geval voor 117 van de ruim 160 Natura 2000-gebieden. In deze 117 Natura 2000-gebieden is de actuele depositie (dikwijls veel) hoger dan de habitats kunnen verdragen. Dit zijn de gebieden waar de PAS betrekking op heeft. Het Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek behoort tot deze gebieden. Dit betekent dat de actuele depositie hoger ligt dan de stikstofgevoelige habitats kunnen verdragen. Elke ontwikkeling in het gebied dient getoetst te worden op de hoeveelheid stikstof die wordt uitgestoten, zowel in de uitvoeringsfase als in de eindfase.

Op landelijk niveau is besloten dat voor de uitstoot van stikstof door de uitvoering van de PAS maatregelen geen Nbw-vergunning nodig is, omdat deze uitstoot in de berekeningen van de PAS zijn meegenomen. Daarom wordt geen aparte berekening gemaakt van de uitstoot van stikstof door het uitvoeren van de PAS-maatregelen in het Dal van de Mosbeek.

6.4.2 Habitatrictlijnsoorten

H1083 vliegend hert

Actueel voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitaatsoort

Het Vliegend hert, een soort die landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding verkeert, komt lokaal in het gebied voor in een kleinschalig landschap met veel houtwallen en eikenbomen, op en rond boerenerven. De soort is afhankelijk van inrottend hout van oude bomen. Omdat dit biotoop weinig en lokaal voorkomt in het gebied, is het voor het duurzame behoud van de populatie noodzakelijk dat op meerdere plekken geschikt biotoop ontstaat, zodat de soort zich ook daar kan vestigen.

De Mandermaten vormen het belangrijkste verspreidingsgebied van het Vliegend hert. De soort komt hier voor in oude houtwallen en op erven met oude eiken. Daarnaast zijn er (minder frequente) waarnemingen van de soort in het Dal van de Mosbeek ter plaatse van het Manderstreu, de Mandercirkels, de Noordelijke Manderheide, de molen van Bels en het gebied van de Veldstraat en de Veldhoek. In de eigendommen van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten is de soort tot op heden niet waargenomen.

Trend in voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitaatsoort

De populaties het Vliegend hert in het gebied is van belang voor de instandhouding van de landelijke populatie. De bijdrage van de populaties van beide soorten in het gebied wordt geschat op 2-15 % van de landelijke populatie.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Het Vliegend hert vraagt om een permanent aanbod van dood ondergronds eikenhout. Daartoe behoren ook de eikenhouten palen (oudere erfafscheidingen, hekwerken). Dit hout moet aangetast zijn door schimmels. Larven hebben een ontwikkelingstijd nodig van vier tot acht jaar, gedurende periode mogen er geen veranderingen in de situatie optreden.

H1096 beekprik

Actueel voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitatsoort

De beekprik komt binnen het Natura 2000-gebied op het moment alleen voor in de Springendalse Beek, die de grootste bijdrage voor de beekprik in Twente levert. Tot 1980 werd de beekprik ook waargenomen in de Eendenbeek, maar daar is ze door droogval verdwenen.

Trend in voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitatsoort

Geen informatie over trend beschikbaar.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

De beekprik is een typische bewoner van natuurlijke beken die een afwisseling vertonen van snelstromende, zandige trajecten en luwe, slibrijkere delen. Beekprikken leven het grootste deel van hun leven als larve in de sliblaag in langzaam stromende delen van de beek, zoals binnenbochten. Daar filteren ze voedselpartikeltjes uit het langsstromende water. Na een aantal jaren (2,5-6,5 jaar) treedt metamorfose op naar het volwassen stadium, dat ongeveer een half jaar duurt. De beekprik trekt dan stroomopwaarts naar geschikte paaigronden, plekken met een grind- of kiezelbodem en matig stromend, zuurstofrijk, ondiep water. Daar worden eieren afgezet in ondiepe nestkuilen.

Na het paaien sterven de volwassen dieren. De uitgekomen larven laten zich door de beek meevoeren naar geschikte, slibrijke beekbodems. Daarmee is de cyclus rond. De dieren sterven na de eiafzet. Enige tijd na het uitkomen van de eitjes trekken de larven iets beekafwaarts op zoek naar slibrijkere bodems. De opgroeiende larven van de Beekprik hebben een beekbodem nodig die rijk is aan slib, omdat ze uit het langsstromende water voedselpartikeltjes filteren, met algen, eencellige en kleine meercellige organismen. Na de gedaanteverwisseling nemen de vissen geen voedsel meer op; hun darm groeit daarbij dicht (Profielendocument, Ministerie LNV, 2008).

H1166 kamsalamander

Actueel voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitatsoort

De kamsalamander komt verspreid voor in het gebied: aan de noordzijde van de noordelijke Manderheide (op enkele locaties) en verspreid in het Dal van de Mosbeek. De kwaliteit van het leefgebied is een punt van aandacht. Met gerichte maatregelen kan de populatie worden uitgebreid. De soort is aangetroffen in drie poelen langs de Eendenbeek in het Manderstreu en in een poel in het grasland nabij de Holtsuze (Hazelhorst, 2006). Mogelijk komt de soort in meerdere poelen voor in het gebied; de twee poelen bij de molen van Frans zijn bijvoorbeeld niet onderzocht (Hazelhorst, 2006). In de eigendommen van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten is de soort tot op heden niet waargenomen.

Trend in voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitatsoort

Geen informatie over trend beschikbaar.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Leefgebied: In de voortplantingsperiode (april-juli) verblijven de volwassen kamsalamanders in het water. Daar vindt de paring plaats en ontwikkelen zich de eieren en larven. Het vrouwtje zet circa 200 eieren één voor één af op de bladeren van waterplanten. De larven ontwikkelen zich in drie maanden tot jonge salamanders en verlaten dan het water. Kamsalamanders zijn na drie jaar geslachtsrijp. In kleine wateren is de kamsalamander in staat andere amfibieën weg te concurreren. De voortplantingsbiotopen zijn vrij grote, geïsoleerde, stilstaande, onbeschaduwde of licht beschaduwde, voedselrijke wateren zoals poelen, vennen, sloten en overstromingsvlaktes langs oevers met een goed ontwikkelde water- en oevervegetatie. Het betreft doorgaans poelen met jonge verlandingsstadia.

Belangrijk is dat de plassen en sloten niet te vroeg in het seizoen droogvallen omdat de larven dan niet de kans krijgen succesvol van gedaante te wisselen. Soms kan een zorgvuldig peilbeheer met een natuurlijk verloop kan dat verzekeren. De wateren moeten bovendien vrij zijn van vissen die de eieren en larven opeten. De biotopen moeten een groot deel van het jaar water bevatten, maar incidenteel droogvallen kan gunstig zijn voor de kamsalamander, omdat daarmee vissen uit het water verdwijnen. De soort overwintert op het land (in de periode novembermaart). De landbiotopen zijn kleine landschapselementen zoals bosjes, hagen, struwelen, houtwallen en overhoekjes of bosranden. Een kleinschalige afwisseling van poelen, grasland en kleine landschapselementen of bossen vormt het ideale leefgebied voor de kamsalamander. Voedsel: Regenwormen, muggenlarven, libellen, kokerjuffers, slakken en insecten (bron: profielendocument, Ministerie van LNV, 2008).

H1831 drijvende waterweegbree

Actueel voorkomen en trend in voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitatsoort

De soort komt op dit moment niet voor in het Natura 2000-gebied (mededeling F. Eysink). Voorheen kwam drijvende waterweegbree voor in een bronvijver in het Springendal.

Systeemanalyse: ecologische vereisten

Leefgebied: drijvende waterweegbree groeit in uiteenlopende stilstaande of zwak stromende wateren, zoals heide- en veenplassen, duinplassen, meren, afgesloten rivierarmen, laaglandbeken, kanalen, sloten en vijvers. Het best gedijt deze waterplant in water dat helder, voedselarm of hooguit matig voedselrijk, fosfaatarm en kalkarm is. Op sommige plaatsen bevat het water daarbij veel ijzer. In voedselrijkere omgeving staat de soort het meest op plaatsen met menging van regenwater met kwelwater. In specifieke omstandigheden, namelijk bij een lage beschikbaarheid van fosfaat, kan de drijvende waterweegbree nitraat- en ammoniakrijk water verdragen. De plant groeit ondergedoken in het water, maar kan ook op tijdelijk droogvallende oevers staan.

Een belangrijk kenmerk van drijvende waterweegbree is haar geringe concurrentiekracht. Het open water of de kale bodems van pas gegraven of regelmatig geschoonde poelen en vennen bieden een geschikt vestigingsmilieu, maar de soort verdwijnt daarna tenzij er

factoren of processen in het spel zijn die dichtgroeien van de plek met andere soorten tegengaan. De soort kan bijvoorbeeld even goed lang standhouden op geregeld sterk uitdrogende oevers als in stromend water en in grote wateren waar golfwerking en erosie optreden. Ook waar voedselarme omstandigheden een hoge biomassa-productie belemmeren en in diep water waar licht een beperkende factor is handhaaft ze zich. Tegenover het geringe concurrentievermogen van de soort staat een groot verspreidingsvermogen. Ondergedoken populaties van het kruipend moerasscherm zijn in staat om zich vegetatief voort te planten, namelijk via uitlopers van de wortelrozet die afbreken en elders wortelen. Op oevers gedraagt de soort zich als een eenjarige plant die rijkelijk bloeit en zaad vormt.

Het zaad kan onder gunstige omstandigheden 80 jaar kiemkrachtig blijven. Dispersie van zaad vindt waarschijnlijk plaats via watervogels, waardoor grote afstanden kunnen worden overbrugd. De voorkeur van de soort voor pioniersituaties en voedselarm water weerspiegelen zich in de plantensociologische positie: drijvende waterweegbree is kensoort van de Oeverkruidklasse (Littorelletea) met begeleiders als knolrus (*Juncus bulbosus*), oeverkruid (*Littorella uniflora*), vlottende bies (*Scirpus fluitans*), naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*) en pilvaren (*Pilularia globulifera*). In voedselrijker water groeit ze in Fonteinkruid-gemeenschappen (Potametea), met onder andere grote waterranonkel (*Ranunculus peltatus*) en gewoon sterrekroos (*Callitriche platycarpa*).

6.4.3 Effecten habitatsoorten

Verlies leefgebied

Verlies leefgebied voor de genoemde habitatsoorten is niet aan de orde (zie ook hoofdstuk 5 beschermde soorten). Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd rondom het verspreidingsgebied van kamsalamander en drijvende waterweegbree (mits nog aanwezig).

Voor vliegend hert geldt dat de soort sporadisch voorkomt aan de uiterste oostkant van het plangebied (ter hoogte van de watermolen Frans en Bels). Maatregelen die hier genomen worden (o.a. het verondiepen van de beek) hebben geen invloed op het areaal leefgebied van vliegend hert. Ook hebben de te nemen maatregelen geen negatief effect op het areaal leefgebied van beekprik in de Springendalse beek. Het verondiepen van een gedeelte van deze beek zorg er juist voor dat het leefgebied geoptimaliseerd wordt.

Verstoring leefgebied

Tijdelijk zal er mogelijk beperkt verstoring op beekprik aanwezig zijn tijdens de werkzaamheden aan de Springendalse beek. Dit betreft een tijdelijke verstoring en is daarom niet significant. Tevens worden mitigerende maatregelen genomen om negatieve effecten te voorkomen.

6.5 Externe werking

Niet alleen activiteiten in een Natura 2000-gebied hebben invloed op de staat van instandhouding van het gebied, maar ook activiteiten buiten het gebied kunnen de waarden in een gebied beïnvloeden ('externe werking').

Buiten het Dal van de Mosbeek, in de naastgelegen agrarische percelen, worden ook maatregelen getroffen om de hydrologische omstandigheden in het dal te verbeteren. Deze maatregelen hebben geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen, maar zorgen juist voor positieve effecten door de hydrologische bufferzone die wordt gecreëerd, het waarborgen van de afvoer van bovenstrooms water en de verminderde aanvoer van meststoffen.

Er zijn in de omgeving van Dal van de Mosbeek geen andere werkzaamheden bekend die kunnen zorgen voor cumulatieve invloed of externe werking waardoor de beschreven effecten anders kunnen uitpakken.

6.6 Conclusie

Directe en indirecte effecten op aanwezige kwalificerende habitattypen en habitatsoorten zijn uit te sluiten. De maatregelen worden genomen om de hydrologische omstandigheden te verbeteren, waardoor de kwaliteit van de habitattypen en habitatsoorten wordt verbeterd. Doordat de werkzaamheden niet in, of zeer beperkt in de habitattypen plaatsvinden, zijn ook mechanische versturende effecten niet aanwezig.

Negatieve effecten zijn na het nemen van de mitigerende maatregelen (werken met rijplaten en voorkomen verdichting bodem) uitgesloten. De werkzaamheden hebben een positief effect op de te behalen instandhoudingsdoelstellingen en kernopgaven van het Natura 2000-gebied Dal van de Mosbeek.

Nader onderzoek naar de effecten van de PAS maatregelen op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied zijn niet nodig. Het uitvoeren van deze PAS maatregelen is vergunningplichtig. Geadviseerd wordt om de rapportage voor te leggen aan provincie Overijssel.

Randvoorwaarden bij de aanleg van de rijplaten:

- De rijplaten worden (zoveel mogelijk) buiten de habitattypen gelegd. Daarnaast zal er met aangepast licht materieel gereden worden om insporing te voorkomen.
- De rijplaten worden zoveel mogelijk over en langs de bestaande paden neergelegd en niet door een habitatype heen. De habitatypes langs de beken kunnen worden ontzien door zoveel mogelijk haaks de beek te benaderen (dus niet langs de beek rijden).
- Na verwijdering van de platen dient de bodem en vegetatie hersteld te worden.
- Voor werkzaamheden buiten de rijroutes overlegt de directievoerder met de ecoloog die de ecologische begeleiding verzorgt of de terreincondities het toelaten om zonder rijplaten te werken. Het gaat hierbij om het verondiepen van beken, vrijstellen van de bronvijver, verwijderen van bagger uit het retentiebekken.

7

EHS-TOETSING

7.1 Inleiding

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. In de wet heet dit de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In of in de directe nabijheid van de NNN/EHS geldt het 'nee, tenzij'- principe. In principe zijn er geen ontwikkelingen toegestaan als deze de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten. Indien een voorgenomen ingreep de 'nee tenzij'- afweging met positief gevolg doorloopt, kan de ingreep plaatsvinden mits eventuele nadelige gevolgen worden gemitigeerd en restschade wordt gecompenseerd.

De regels voor het doorlopen van de 'nee tenzij'- afweging zijn verwoord in de Spelregels EHS uitgegeven door de ministeries van LNV en VROM in 2007 en in de Provinciale Ruimtelijke Verordening. In de provincie Gelderland is de begrenzing van de NNN/EHS vastgesteld in december 2015.

Het hoofddoel van het ruimtelijk beleid voor de NNN/EHS is het bijdragen aan een samenhangend netwerk van kwalitatief hoogwaardige natuurgebieden en natuurlijke landschappen door bescherming, instandhouding en ontwikkeling van de aanwezige bijzondere waarden en kenmerken.

In deze toetsing richten we ons op de ecologisch inhoudelijke toetsing. Centrale vraag: doet de voorgenomen ontwikkeling afbreuk aan de wezenlijke kenmerken en vastgestelde waarden en natuurdoelen?

Indien de natuur- en landschapswaarden van de NNN/EHS worden aangetast, dienen mitigerende maatregelen te worden getroffen waarmee de schade zoveel mogelijk wordt beperkt. Per saldo zal op planniveau of gebiedsniveau geen verlies mogen optreden van areaal, kwaliteit en samenhang. Indien er wel schade wordt veroorzaakt dan dient compensatie plaats te vinden.

7.2 Natuurdoelen en-kwaliteit

Om een zorgvuldige afweging te kunnen maken zullen de te beschermen en te behouden wezenlijke waarden en kenmerken per gebied moeten worden gespecificeerd. De wezenlijke waarden en kenmerken zijn de actuele en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. In de Spelregels EHS is aangegeven dat het bevoegd gezag de wezenlijke kenmerken en waarden moeten bepalen. Globaal zijn er wel enkele doelstellingen voor de totale EHS aangegeven (Spelregels EHS):

- Het realiseren van een samenhangend netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden;
- Het behoud, herstel en de ontwikkeling van ecosystemen, inclusief de bijbehorende soorten
- Het focussen op nationaal en/of internationaal belangrijke soorten;
- Het duurzaam behouden van ecosystemen: zorg dragen voor de randvoorwaarden voor behoud: de juiste bodem-, water- en beheercondities.

7.2.1 Wezenlijke waarden en kenmerken

De ontwikkelingen moeten getoetst worden aan effecten op de kernkwaliteiten. Dit zijn de wezenlijke ecologische en landschappelijke kenmerken en waarden die de provincie heeft toegekend aan de verschillende delen van de NNN/EHS.

Vanuit de toelichting in de Omgevingsverordening beschouwt de provincie een ruimtelijke ingreep waarvoor een bestemmingsplan moet worden aangepast als een significante aantasting van kernkwaliteiten en omgevingscondities wanneer deze kan leiden tot de volgende effecten:

- Een vermindering van areaal, samenhang en kwaliteit van bestaande natuur-, bos- en landschapselementen en gebieden die zijn aangewezen voor nieuwe natuur.
- Een vermindering van de uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren in verbindingzones en tussen de verschillende leefgebieden in de verschillende leefgebieden in delen van het netwerk.
- Een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied van alle soorten waarvoor conform de wet natuurbescherming bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing vereist is en als zodanig worden genoemd in de AmvB Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora en Faunawet.
- Een vermindering van het areaal van de grote natuurlijke eenheden (aaneengeslotenheid).
- Een belemmering voor het verloop van natuurlijke processen in de grote eenheden.
- Een verstoring van de natuurlijke morfologie, waterkwaliteit, watervoering en verbondenheid met het landschap van water met een natuurbestemming.
- Een verandering van de grond- en oppervlaktewateromstandigheden (kwaliteit en kwantiteit) die de voor de natuurdoeltypen gewenste grond- en oppervlaktewatersituatie (verder) aantasten.
- Een verhoging van de niet gebiedseigen geluidsbelasting.
- Een toename van de verstoring door licht. Dat betekent dat het plaatsen van nieuwe lichtbronnen zoveel mogelijk voorkomen moet worden en de uitstraling naar de omgeving zo veel mogelijk moet worden beperkt.

In de effectbeoordeling zal specifiek worden ingegaan op de aspecten areaalverlies van natuur-, bos- en landschapselementen, vermindering van de uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren (versnippering/samenhang) en op verstoring en andere vormen van kwaliteitsverlies. Aantasting van leefgebied van wettelijk beschermde soorten is nader uitgewerkt in hoofdstuk 5.

7.3 Beschrijving en toetsing wezenlijke waarden en kenmerken

Uitgangspunt in de nota "Spelregels EHS" is dat geen nettoverlies aan waarden voor wat betreft areaal, kwaliteit en samenhang mag plaatsvinden. Op basis van deze drie aspecten wordt een beschrijving gegeven van de huidige waarde van het plangebied en het effect van de ontwikkeling op deze waarde.

7.3.1 Areaal

Vrijwel het gehele plangebied is aangewezen als ecologische hoofstructuur. De meeste werkzaamheden vinden echter plaats in agrarische percelen rondom de natuurpercelen die vaak buiten de begrenzing vallen. Een aantal van deze percelen is begrensd als kruiden- en faunarijk grasland. Werkzaamheden die hier plaatsvinden zijn het onder andere het dempen of verondiepen van sloten en het opheffen van drainage.

Effecten op waarde

De voorgenomen ontwikkeling leidt niet tot negatieve effecten op het aanwezige areaal aan natuur. Met de voorgenomen is geen sprake van areaal verlies.

7.3.2 Kwaliteit

De belangrijkste natuurwaarden liggen langs de Mosbeek, Springendalse beek, Hazelbeek, Onzoel, en de Poelbeek. Hier komen goed ontwikkelde Dotterbloemhooilanden voor (met Dotterbloem, Kruijpend zenegroen, Grote ratelaar, Brede orchis), Veldrushooilanden (o.a. in het Springendal met Draadrus) terwijl het brongebied van de Mosbeek in ons land het best ontwikkelde voorbeeld betreft van de gemeenschap van Vetblad en Vlozegge.

In het gebied ligt ook een groot oppervlak Elzenbronbos met een groot oppervlak langs de Hazelbeek. Hier komen belangrijke populaties voor van Bittere veldkers, Paarbladig goudveil en de Dotterbloem. Bijzondere soorten zijn het Alpenheksenkruid en Carex x boeninghausiana (IJle zegge x Pluimzegge). In het gebied liggen ook diverse droge en vochtige heidevelden, zoals het Vasser grafveld en de Paardenslenkte. Veel bos behoort tot het Zomereiken- Berkenbos of betreft dennenbos.

Effecten op waarde

De voorgenomen werkzaamheden hebben geen effect op de kwaliteit van deze gebieden, maar leiden juist tot een verbetering van de kwaliteit van het gebied. Negatieve effecten op de kwaliteit zijn dan ook niet aan de orde.

7.3.3 Versnippering

De voorgenomen werkzaamheden leiden niet tot versnippering van het bestaande natuurnetwerk. De werkzaamheden leiden tot een verbeterde leefomgeving voor veel

doelsoorten die kenmerkend zijn voor de aangewezen natuurdoeltypen. Het verbeteren van deze natuurdoeltypen leidt indirect tot een minder versnipperd leefgebied van deze soorten.

7.3.4 Verstoring

Verstoring van het gebied en de aanwezige waarden in de aanleg- en gebruiksfase wordt niet verwacht. In de aanleg- en onderhoudsfase vindt mogelijk tijdelijk meer verstoring plaats als gevolg van gebruikte machines. Dit vindt echter grotendeels plaats in de agrarische percelen rond de natuurterreinen. Hier vindt nu echter ook verstoring aanwezig in de vorm van machines die de landbewerkingen uitvoeren.. Een significante toename van verstoring wordt hier derhalve niet verwacht. Wel dienen de werkzaamheden overdag uitgevoerd te worden om verstoring van nachtactieve soorten te voorkomen.

Conclusie:

Als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden treden geen negatieve effecten op de bestaande NNN-kernkwaliteiten van het gebied. De voorgenomen maatregelen leiden juist tot een versterking van de wezenlijke waarden en kenmerken van het gebied. Van afname van areaal is geen sprake, evenals een verslechtering van de kwaliteit van de bestaande natuur. Verdere versnippering van bestaande natuur als gevolg van voorgenomen werkzaamheden is niet aan de orde.

8

CONCLUSIE EN ADVIES

8.1 Conclusie Wnb soorten

Op basis van deze quickscan wordt geconstateerd dat het onderzoeksgebied potentiëel habitat biedt aan een groot aantal beschermde soorten. Met de voorgenumen werkzaamheden worden echter geen negatieve effecten op deze soorten verwacht mits rekening worden gehouden met de soorten veldspitsmuis, beekprik, hazelworm en broedvogels.

Veldspitsmuis

- Bij de planning van de werkzaamheden (met het name het dempen en verondiepen van sloten in agrarische percelen), dient rekening gehouden te worden met de seizoenactiviteiten van de veldspitsmuis om verstoring in de meest kwetsbare perioden (voortplanting, winterrust) te voorkomen. De voortplantingsperiode van de veldspitsmuis loopt globaal van 15 maart tot 1 oktober. Het is niet bekend of de veldspitsmuis ook een echte winterrust houdt. In deze periode is de soort vooral kwetsbaar bij vorst en een sneeuwlaag. Afhankelijk van het seizoen en de weeromstandigheden kunnen deze perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige op het gebied van de veldspitsmuis.
- Tijdens de graafwerkzaamheden dient er één kant opgewerkt te worden. In open water dient altijd naar een open einde gewerkt te worden.

Hazelworm

- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de voortplantingsperiode van de hazelworm (april-augustus).
- Ter hoogte van de voormalige camping t' Lippert worden dood liggend hout en puin of stenen voor de werkzaamheden handmatig verwijderd. Hierdoor zijn er geen schuilmogelijkheden voor de hazelworm aanwezig voor de soort tijdens de werkzaamheden.

Beekprik

Zandsuppletie in de Springendaalse beek dient niet op modderige delen uitgevoerd te worden waar larven aanwezig kunnen zijn.

Rekening houden met broedvogels

Voor alle beschermde, inheemse (ook de algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt vanuit de Wet natuurbescherming een verbod op handelingen die nesten of eieren beschadigen of verstoren. Ook handelingen die een vaste rust- of verblijfplaats van beschermde vogels verstoren zijn niet toegestaan. In de praktijk betekent dit dat verstorende werkzaamheden alleen buiten het broedseizoen¹ uitgevoerd mogen worden.

Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn uitsluitend mogelijk, indien door een ter zake kundige ecooloog is vastgesteld dat er met de werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. In samenspraak met de ecooloog moeten eventuele nadere acties bepaald worden, zoals vroegtijdig kappen van bomen, of maaien van beplanting.

8.2 Conclusie Wnb gebieden

Directe en indirecte effecten op aanwezige kwalificerende habitattypen en habitatoorten zijn uit te sluiten. De maatregelen worden genomen om de hydrologische omstandigheden te verbeteren waardoor de kwaliteit van de habitattypen en habitatoorten wordt verbeterd. Doordat de werkzaamheden niet of zeer beperkt in de habitattypen plaatsvinden, zijn ook mechanische verstorende effecten niet aanwezig. Negatieve effecten zijn na het nemen van de mitigerende maatregelen (inzet licht materieel, werken met rijplaten en voorkomen verdichting van de bodem) uitgesloten. De werkzaamheden hebben een positief effect op de te behalen instandhoudingsdoelstellingen en kernopgaven van het Natura 2000-gebied.

Nader onderzoek naar de effecten van de PAS maatregelen op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied zijn niet nodig. Het uitvoeren van deze PAS maatregelen is vergunningplichtig. Geadviseerd wordt om de rapportage voor te leggen aan provincie Overijssel.

Randvoorwaarden bij de aanleg van de rijplaten:

- De rijplaten worden (zoveel mogelijk) buiten de habitattypen gelegd. Daarnaast zal er met aangepast licht materieel gereden worden om insporing te voorkomen.
- De habitattypes langs de beken kunnen worden ontzien door zoveel mogelijk haaks de beek te benaderen (dus niet langs de beek rijden).
- Na verwijdering van de platen dient de bodem en de vegetatie hersteld te worden.
- Voor werkzaamheden buiten de rijroutes overlegt de directievoerder met de ecooloog die de ecologische begeleiding verzorgt of de terreincondities het toelaten om zonder rijplaten te werken. Het gaat hierbij om het verondiepen van beken, vrijstellen van de bronvijver, verwijderen van bagger uit het retentiebekken.

---

¹ In het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Globaal gaat het echter om de periode van 15 maart tot 15 juli.

8.3 Conclusie EHS

Als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden treden geen negatieve effecten op de bestaande kernkwaliteiten van het gebied. De voorgenomen maatregelen leiden juist tot een versterking van de wezenlijke waarden en kenmerken van het gebied. Van afname van areaal is geen sprake, evenals een verslechtering van de bestaande kwaliteit van bestaande natuur. Verdere versnippering van bestaande natuur als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden is niet aan de orde.

8.4 Zorgplicht en zorgvuldig handelen

In het kader van de zorgplicht zijn de volgende maatregelen noodzakelijk:

- Tijdens de uitvoering dient men bijvoorbeeld alert te zijn op aanwezigheid van fauna en deze, indien noodzakelijk, te verplaatsen.
- Bij onvoorziene situaties dient daarnaast contact opgenomen te worden met een ter zake kundige ecooloog.
- De breedte van de transportwegen wordt zo beperkt mogelijk gehouden, opdat zo min mogelijk holen en dieren aangetast worden.

In het kader van zorgvuldig handelen adviseren wij om de eisen en voorwaarden uit dit onderzoek op te nemen in een ecologisch werkprotocol. Het ecologisch werkprotocol kan bij het bestek worden opgenomen.

8.5 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. Het bevoegd gezag (ministerie van Economische Zaken in deze) hanteert de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“ Onderzoeksgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Tabel 1 Resultaten (mogelijk) aanwezige beschermde flora en fauna in het plangebied.

Bescherming	Soort(groep)	Gebruik gebied	Effect ruimtelijke ontwikkelingen	Vervolg Nader onderzoek / mitigerende en/of compenserende maatregelen
Habitatrichtlijn	Drijvende waterweegbree	Groeiplaats	Geen, groeiplaats blijft behouden	Geen
Nationaal	Dreps, glad biggenkruid, korensla en wilde ridderspoor	Groeiplaats	Geen, groeiplaats blijft behouden	Geen
Habitatrichtlijn	Poelkikker en kamsalamander	Leefgebied en voortplantingsbiotoop	Niet aanwezig ter hoogte van de werkzaamheden	Geen
Habitatrichtlijn	Zandhagedis	Leefgebied en voortplantingsbiotoop	Niet aanwezig ter hoogte van de werkzaamheden	Geen
Nationaal	Levendbarende hagedis, hazelworm	Leefgebied	Geen, mits mitigerende maatregelen werkzaamheden ter hoogte van T' Lippert voor hazelworm.	Geen mits, mitigerende maatregelen hazelworm
Nationaal	Steenmarter, eekhoorn, boommarter, damhert en veldspitsmuis	Leefgebied	Geen, mits	Mitigerende maatregelen ten aanzien van veldspitsmuis genomen worden.
Habitatrichtlijn	Vleermuizen	Leefgebied	Geen, leefgebied blijft behouden	Geen
Vogelrichtlijn	Vogels	Broedlocatie	Mogelijke verstoring	Werkzaamheden buiten broedseizoen uitvoeren, zorgplicht
V jaarrond	V jaarrond	Broedlocatie	Geen, leefgebied en nestlocaties blijven gehandhaafd	Werkzaamheden buiten broedseizoen uitvoeren, zorgplicht
Nationaal	Vliegend hert, klein ijsvogelvlinder en grote weerschijnvlinder	Leefgebied	Geen, leefgebied blijft behouden	Geen

Nationaal	Beekprik	Leefgebied, Springendalse beek	Geen, mits	Mitigerende maatregelen uitvoeren
------------------	-----------------	-----------------------------------	------------	-----------------------------------

BIJLAGE 1 INRICHTINGSKAART

LITERATUURLIJST

- Bergmans, W. en A. Zuiderwijk (1986). *Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun Bedreiging*. Utrecht: KNNV.
- Creemers R.C.M. & van Delft J.J.C.W. (2009). *De amfibieën en reptielen van Nederland, - Nederlandse fauna 9*. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- Nie H.W. de (1996). *Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen*. Media Publishing, Doetinchem.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (1992). *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. Utrecht: KNNV.
- Koninklijke Vermande (1999-2009). *Planten en dieren, Flora- en faunawet, band 1, 2, 3, 4 en 5*. SDU Uitgeverij, Den Haag
- Limpens, H. , K. Mostert en W. Bongers (1997). *Atlas van de Nederlandse Vleermuizen*. Utrecht: KNNV Uitgeverij..
- Vogel R.L., Bouwma I., Koese B., Kranenbarg J., La Haye M., Odé B., Sierdsema H., Sparrius L., Verburg P. & Zollinger R. (2013). *Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn*. Sovon-rapport 2013.015. Sovon, Nijmegen.
- Flora en faunonderzoek t' Lippert, *Eelerwoude 2013*,
- Kansen voor de beekprik en KRW doelsoorten vis in Mosbeek en Hazelbekke, *Ravon 2016*
- Twentse salamanders onderzoek naar kamsalamander in het Springendal en Dal van de Mosbeek, *Wageningen University, 2017*
- Beheerplan vliegend hert 2016-2020, *EIS 2016*

Soortinformatie: - www.zoogdiervereniging.nl
- www.ravon.nl
- www.libellennet.nl

Waarnemingen: - www.telmee.nl
- ndff-ecogrid.nl

Gebruikte websites

- Soortendatabase Ministerie van Economische Zaken
<http://www.minInv.nederlandsesoorten.nl/>

- Gebiedendatabase Ministerie van Economische Zaken 2000

www.synbiosys.alterra.nl/natura2000

- Atlas van Overijssel

http://gisopenbaar.overijssel.nl/viewer/app/atlasvanoverijssel_basis/v1

- Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

<http://pas.natura2000.nl/>

- <http://www.landschapoverijssel.nl>